

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН КОНСТИТУЦИЯЛЫК СОТУНУН 2021-ЖЫЛ ҮЧҮН ЖЫЛДЫК БАЯНДАМАСЫ

**ГODOVOЙ ДОКЛАД
КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ
ЗА 2021 ГОД**

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК СОТУНУН
2021-ЖЫЛ ҮЧҮН
ЖЫЛДЫК БАЯНДАМАСЫ**

Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун 2021-жыл үчүн Жылдык баяндамасы кыргыз жана орус тилдеринде басылып чыккан, ал эми электрондук версиясы <https://constsot.kg/ru/> расмий сайтында жайгаштырылган.

Басылма Европа Биримдиги жана Германиянын өнүгүү жана экономикалык кызматташтык боюнча Федералдык министрлиги (BMZ) тарабынан каржыланган «Кыргыз Республикасында укук үстөмдүгү -2-чи фаза» Программасынын колдоосу менен басылды жана Европа Биримдигинин, BMZ жана алардын программаларынын, долбоорлорунун көз-карашын чагылдырбайт.

Даярдоочу:

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Мазмуну

Кириш сөз	4
Конституциялык соттун курамы.....	6
Конституциялык палатанын 2021-жылдын ичинде кабыл алган чечимдеринин аткарылуусунун анализин жыйынтыктары боюнча конституциялык мыйзамдуулуктун абалы жөнүндө маалымат	8
Конституциялык палатанын 2021-жылы кабыл алынган чечимдеринин сереби.....	8
Конституциялык палатанын чечимдеринин аткарылуусунун сереби	26
Сот адилеттигин ишке ашыруу сапатын жогорулатууну камсыз кылуу	31
Кайрылуулардын статистикасы	33
Конституциялык сот өндүрүшүнүн процесси.....	33
Кайрылуулардын мазмуну/кайралууларды кароонун натыйжалары	35
Кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуунун себептери.....	38
Эл аралык кызматташтык	39
Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту эл аралык уюмдардын мүчөсү катары.....	48
Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун ишинин ачыктыгы жана айкындуулугу	50
Жарчы	50
Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун расмий сайты	51
Конституциялык соттун Маалымат порталы	53
Коомчулук менен байланыш.....	54
Конституциялык соттун корреспонденциясы	56
Конституциялык соттун дараметин күчөтүү.....	56
1-тиркеме	61
2-тиркеме	62
3-тиркеме	63
4-тиркеме	64

КИРИШ СӨЗ

Кыргыз Республикасында конституциялык реформа жүргүзүлүп, анын натыйжасында 2021-жылдын 5-майында жаңы Конституция күчүнө кирди. Азыркы этапта Кыргызстан парламенттик-президенттик республикадан президенттик республикага өтүп, демократиялык жана укуктук мамлекетти курууга умтулууда.

Ошентип, жаңы Конституцияга ылайык Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту (мындан ары – Конституциялык сот) конституциялык түзүлүштүн негиздерин, адамдын жана жарандын негизги укуктары менен эркиндиктерин коргоо, Конституциянын үстөмдүгүн жана түздөн-түз иштешин камсыз кылуу максатында конституциялык сот өндүрүшү аркылуу конституциялык контролду жүзөгө ашыруучу сот бийлигинин жогорку органы болуп саналат.

Эксперттердин баамында, жаңы Конституциянын жакшы жөрөлгөлөрүнүн бири Жогорку соттун Конституциялык палатасы Конституциялык сотко айланып, ага кошумча ыйгарым укуктардын берилиши болду.

Конституциялык сот мыйзамдардын жана башка ченемдик укуктук актылардын Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келишин текшерүү жөнүндө иштерди чечүү, Кыргыз Республикасы катышуучусу болуп саналган жана күчүнө кире элек эл аралык келишимдердин конституциялуулугу жөнүндө корутунду берүү, ошондой эле Конституцияга өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө мыйзам долбооруна корутунду берүү сыяктуу Конституциялык палатанын мурдагы ыйгарым укуктары менен бирге, Конституцияга расмий түшүндүрмө берүү, мамлекеттик бийлик бутактары ортосунда ыйгарым укуктар жөнүндө талаш-тартыштарды чечүү, Президентке айып коюунун белгиленген тартибин сактоо жөнүндө корутунду берүү боюнча ыйгарым укуктарды дагы жүзөгө ашырат.

Мындай конституциялык кайра куруунун тарыхында биринчи жолу – конституциялык контролдоо органынын статусунун жана ыйгарым укуктарынын өзгөрүшүндө бийлик институтунун укук улантуучулугу үзгүлтүккө учураган жок, бул анын өнүгүү процессинде укук тутумунун негиздеринин омоктуулугун камсыз кылган.

Конституциялык сот адилеттиги институтунун да, анын судьяларынын да көз карандысыздыгы, өзгөрүлбөстүгү жана кол тийбестигинин принциптери сакталды. Алсак, «Кыргыз Республикасынын Конституциясы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 5-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык учурдагы Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялары Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьялары болуп калышты жана шайлоонун бүткүл мөөнөтүнө өздөрүнүн ыйгарым укуктарын сактап калышты.

Коомдо демократиялык жана укуктук реформаларды ийгиликтүү өткөрүү укуктук мамлекеттин милдеттерин жана функцияларын ишке ашырууну камсыз кылууга чакырылган, ошондой эле Конституциянын артыкчылыгын камсыз кылуу үчүн түзүлгөн механизм катары сот бийлигинен да, анын ичинде конституциялык контролдоо органынан да көз каранды. Ошон үчүн Конституциянын үстөмдүгү бийликти так бөлүштүрүүнүн, мыйзамдын үстөмдүгүнүн жана чыныгы укуктук мамлекетти орнотуунун кепилдиги үчүн алгы приоритет болуп саналат. Ал эми конституциялык контролдоо органынын алдында мамлекеттин Баш Мыйзамынын ченемдерин коргоо жана аларды туура колдонуу боюнча маанилүү милдет турат.

Азыркы учурда конституциялык сот адилеттигин натыйжалуу ишке ашыруу үчүн бардык ченемдик укуктук база кабыл алынган. Биз мыйзам үстөмдүгүнө жетишүү жолунун маанилүү элементи катары башка мамлекеттик бийлик органдары, тактап айтканда, ченем жаратуучулар Конституциялык соттун ролун жана чечимдеринин маанисин, аны менен бирге алардын аткарылышынын тереңин түшүнмөйүн Кыргыз Республикасында конституциялык контролдоонун андан ары илгери өнүгүүсү кыйын болорун ачык билебиз. Анткени конституциялык сот адилеттигинин органынын чечимдери жүзөгө ашырып жаткан маанилүү парз өлкөдө конституциялык мыйзамдуулукту сактоого багытталган, ал эми сот чечимдерин аткаруунун натыйжалуулугу укук үстөмдүгүнүн принцибинин негизги элементтеринин бири болуп саналат.

Бул баяндамада Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы (мындан ары – Конституциялык палата) Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту болуп кайра түзүлгөнгө чейин жана учурдагы конституциялык контролдоо органынын иши жөнүндө маалымат берилет.

КОНСТИТУЦИАЛЫК СОТТУН КУРАМЫ

«Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык мыйзамга ылайык Конституциялык соттун курамы тогуз судьядан турат, алар: Конституциялык соттун төрагасы, төраганын орун басары жана жети судьясы.

Учурда Конституциялык сотто 8 судья иштейт, 1 кызмат орун бош.

2022-жылдын 1-апрелине карата учурдагы ыйгарым укуктуу курамы:

Төрага	Эмиль Жолдошевич Осконбаев
Төраганын орунбасары	Карыбек Арстанбекович Дуйшеев
Судьялар:	Меергул Рыскулбековна Бобукеева Латип Пазылович Жумабаев Мукамбет Шадыканович Касымалиев Кырккелди Джумалиевич Кыдырбаев Жедигер Ибраимович Саалаев Жамил Асанбекович Шаршеналиев

Төрага
**Эмиль Жолдошевич
Осконбаев**

Төраганын орунбасары
**Карыбек Арстанбекович
Дуйшеев**

Судья
**Меергуль Рыскулбековна
Бобукеева**

Судья
**Латип Пазылович
Жумабаев**

Судья
**Мукамбет Шадыканович
Касымалиев**

Судья
**Кырккелди Джумалиевич
Кыдырбаев**

Судья
**Жедигер Ибраимович
Саалаев**

Судья
**Жамил Асанбекович
Шаршеналиев**

КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАНЫН 2021-ЖЫЛДЫН ИЧИНДЕ
КАБЫЛ АЛГАН ЧЕЧИМДЕРИНИН АТКАРЫЛУУСУНУН
АНАЛИЗИН ЖЫЙЫНТЫКТАРЫ БОЮНЧА КОНСТИТУЦИЯЛЫК
МЫЙЗАМДУУЛУКТУН АБАЛЫ ЖӨНҮНДӨ МААЛЫМАТ

**Конституциялык палатанын 2021-жылы кабыл алынган
чечимдеринин сереби**

2021-жылы Конституциялык палата Конституциялык сот болуп карй түзүлгөнгө чейин 9 чечим кабыл алган, анын ичинен:

- ❖ ченемдик укуктук актыларды Конституцияга карама-каршы келбейт деп таануу жөнүндө чечим – 1;
- ❖ ченемдик укуктук актыларды Конституцияга карама-каршы же жарым-жартылай карама-каршы келет деп таануу жөнүндө чечим – 8.

1. Конституциялык палата 2021-жылдын 13-январындагы чечими менен Жазык-процесстик кодекстин 259-беренесинин 2 жана 5-бөлүктөрүнүн конституциялуулугуна баа берип, көрсөтүлгөн Кодекстин 259-беренесинин 2-бөлүгүн Чечимдин жүйөлөштүрүү бөлүгүндө баяндалган конституциялык-укуктук мааниде колдонулган шартында Конституцияга карама-каршы келбейт деп тапты, ошондой эле аталган Кодекстин 259-беренесинин 5-бөлүгү мүлккө камак салуу жөнүндө тергөө судьясынын токтомуна, анын ичинде ушул токтом менен кызыкчылыгы бузулган адамдар тарабынан даттануу келтирүү мүмкүнчүлүгү каралбаган даражада Конституцияга карама-каршы келет деп таанылды.

Конституциялык палата өз чечиминде мүлктү камакка алуунун шашылыш мүнөзүнө жана буга байланыштуу бардык кызыктар жактарга өз убагында билдирүү берүү мүмкүнчүлүгүнүн жоктугуна карабастан, соттор өз демилгеси менен келген жана камакка алуу жөнүндө сот актысы менен мүлктүк кызыкчылыктары козголушу мүмкүн болгон жактарга сот отурумуна катышуусуунан баш тартууга укугу жок деп белгиледи. Болбосо, соттук коргонуу укугунан келип чыккан жана маңызы боюнча абсолюттук мүнөздөгү негизги конституциялык принциптердин бири болгон сот адилеттигинин жеткиликтүүлүгү бузулат.

Ушуга байланыштуу, Конституциялык палата Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2-бөлүгү жазык сот өндүрүшүнүн коомдук-укуктук максаттарына жооп берет жана кызыктар жактар үчүн көрсөтүлгөн Кодекстин башка ченемдеринин негизинде сот адилетигинин жеткиликтүүлүгү бузулбаган шартта Конституцияга карама-каршы келбейт деп белгилеген.

Мындан тышкары, мүлктүн менчик ээлери камакка алынган мүлктүн алардын мүлкүндө пайда болушу менен шектүүнүн, айыпталуучунун кылмыш аракеттеринин ортосунда себеп-натыйжалаш байланыштын жоктугу жөнүндө жетиштүү негизделген жүйөлөрдү келтире алаарын эске алып, алардын сот отурумуна катышуусунун мүмкүн эместиги ар бир адамдын сот адилеттигине чыныгы жеткиликтүүлүгүнө конституциялык кепилдикти камсыздабайт. Жазык процессинин катышуучуларына, ошондой эле белгиленген категориядагы жактарга мүлктү камакка алуу жөнүндө өтүнүчтү канааттандыруу жөнүндө тергөө судьясынын токтомуна даттануу укугунун берилбегени, менчик ээсинин укуктарын коргоонун процесстик кепилдигисиз мүлктү камакка алуу мүмкүнчүлүгүнө алып келет.

Жазык-процесстик кодекси менен жазык сот өндүрүшүнүн негизги принциптеринин катарында, процесстик аракеттерге (аракетсиздиктерге) жана чечимдерге даттануу принциби белгиленет (21-берене), албетте, ал ошондой эле шектүү же айыпталуучу эмес жактарга мындай укукту берүү менен, мүлктү камакка алуу жөнүндө тергөө судьясынын токтомуна даттануу маселесинде да ишке ашырылышы керек.

Жогоруда аталган тартиптин учурдагы укуктук жөнгө салуудагы кемчиликтери шектүүнүн, айыпталуучунун кылмыш аракеттери менен байланышы жок жактардын менчик укугун жол берилбеген чектөөгө алып келиши мүмкүн.

Ошентип, мүлктү камакка алууга, анын ичинде шектүү, айыпталуучу же анын иш-аракеттери үчүн мыйзам боюнча материалдык жоопкерчилик-

ти тарткан жак болбогондордун тарабынан даттануу келтирүү мүмкүндүгүнүн жоктугу, анын кол тийбестик принцибинен келип чыккан менчик укугунун жетиштүү корголушун, ошондой эле соттук коргонуу кепилдигин, жазык сот өндүрүшүндөгү тараптардын атаандаштык жана тең укуктуулук принцибин камсыз кылбайт, ошондуктан Кыргыз Республикасынын Конституциясына шайкеш келет деп таанууга болбойт (чечим аткарылган эмес).

2. Конституциялык палата 2021-жылдын 20-январындагы чечими менен Жазык-процесстик кодексинин «алардын макулдугу менен чакыртылышы мүмкүн» деген сөздөр менен баяндалган 515-беренесинин 1-бөлүгүнүн конституциялуулугуна баа берген жана аны Конституцияга карама-каршы келбейт деп тааныган.

Көрсөтүлгөн Кодекстин 515-беренесинин 1-бөлүгү менен күбөнү, жабырлануучуну, анын өкүлүн, экспертти, эгерде алар чет мамлекеттин жарандары болуп эсептелсе, алардын макулдугу менен гана Кыргыз Республикасынын аймагында процесстик же соттук аракеттерди жүргүзүү үчүн аларды чакыртуу мүмкүнчүлүгү каралган.

Конституциялык палата өзүнүн чечиминде, ЖПК бардык мүмкүн боло турган, анын ичинде жабырлануучу тараптын соттук процесске катышуусун камсыз кылуу мүмкүн эместиги менен шартталган кырдаалдарды тараптардын тең укуктуулугу жана атаандаштыгы принцибин кошкондо, жазык сот өндүрүшүнүн принциптерин бузуусуз чечүү үчүн зарыл болгон бардык инструментарийлерди камтыйт деп белгиледи.

Аслак, эгер күбө, жабырлануучу, анын өкүлү, эксперт болгон чет өлкөлүк жарандар болуп калышса жана алар Кыргыз Республикасынын аймагынан тышкары жерде болсо, алардын мүмкүн болбой калуусу көрсөтмөлөрдү депонирлөө институту менен компенсацияланат. Көрсөтмөлөрдү депонирлөө – бул жабырлануучуну жана күбөнү кечиктирип суракка алуу,

жабырлануучунун, күбөнүн өмүрү жана салматтыгы үчүн коркунучка, анын катуу оорушуна, алардын алдыда боло турган чет жакка чыгуусуна же Кыргыз Республикасынын аймагынан тышкары туруктуу жашап турушуна байланышкан объективдүү себептерден улам мүмкүн болбойт деп эсептөөгө негиздер болгон өзгөчө учурларда тергөөчү судья алардын көрсөтмөлөрүн алдын ала суракка алып бекитет.

Андан тышкары, жабырлануучунун кандайдыр бир себеп менен болбой калуусу өкүлчүлүк институту менен, жазык процессинде коомдук милдеттерди чечүүдөн тышкары жабырлануучунун кызыкчылыктарын коргоочу мамлекеттик айыптоочунун милдеттүү катышуусу менен, ошондой эле жабырлануучунун жана күбөнү суракка алуунун жүрүшүндө видеобайланыш режиминде техникалык каражаттардын пайдаланылышынын мүмкүндүгү менен компенсацияланат (ЖПКнын 43, 194, 285-беренелери).

Айыпталуучунун кызыкчылыктарына кайрыла турган болсок, жазык-процесстик мыйзамдарда кыйла олуттуу компенсациялык механизмдер бар. ЖПКнын 17-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык күнөөлүү делинген бардык шектенүүлөр, анын ичинде соттук талаш-тартышка жабырлануучу тараптын катышпагандыгына байланыштуу пайда болгондор да, эң эле радикалдуу жол менен чечилет жана айыпталуучунун пайдасына чечмелениши керек.

Каралып жаткан маселе жагынан алганда, эгер жабырлануучу Кыргыз Республикасынын мыйзамдары боюнча чет өлкөлүк адам болуп таанылса, бирок нагыз жашаган жери же башка себеп боюнча Кыргыз Республикасынын аймагынан тышкары болсо, анда ага карата жазык-процесстик мажбурлоо чараларын колдонуунун чектери объективдүү чектелет, бул эл аралык укуктун талаптары менен шартталган.

Маселен, Кыргыз Республикасы жарандык, үй-бүлөлүк жана жазык иштери боюнча укуктук жардам жана укуктук мамилелер тууралуу Конвенцияга кол койгон жана аны ратификациялаган (Минск ш., 1993-жылдын 22-январы), Россия Федерациясы, Латвия Республикасы, Азербайджан Республикасы жана бир катар башка өлкөлөр менен эл аралык келишимдерди түзгөн. Бул эл аралык макулдашуулар соттун суроо-талабы боюча чет өлкөнүн жараны болуп саналган күбөнүн, жабырлануучунун, жарандык

доогердин, жарандык жоопкердин жана алардын өкүлдөрүнүн, ошондой эле эксперттин ыктыярдуу мүнөздө гана келүүсү тууралуу жоболорду жана алар келбеген учурда мүмкүн боло турган санкцияларга жана мажбурлоого тыюуну камтыйт.

Кыргыз Республикасынын Конституциясы Кыргыз Республикасы өзүнүн аймагында толук кандуу мамлекеттик бийликке ээ, ички жана тышкы саясатты өз алдынча жүргүзөт деп жар салат (1-берененин 2-бөлүгү). Башкача айтканда, Кыргыз Республикасынын бийлигинин үстөмдүгү ар бир башка мамлекеттикиндей эле, мамлекеттин ички аймагында колдонулат жана ошол аймагы менен чектелет.

Башкы Ассамблеянын 1981-жылдын 9-декабрындагы 36/103 резолюциясы менен кабыл алынган Интервенцияга жана мамлекеттердин ички иштерине кийлигишүүгө жол берилбестик тууралуу декларацияга ылайык бир да мамлекет кандайдыр-бир башка мамлекеттин ички жана сырткы иштерине түз же кыйыр, кандай гана себеп менен болбосун кийлигишүүгө укугу жок. Ар бир мамлекет мамлекеттердин ички иштерине кийлигишүү, башка мамлекеттерге мамлекеттердин чегинде жана мамлекеттердин же мамлекеттердин тобу арасында кысым көрсөтүү каражаты катары адамдардын укуктары тууралуу маселелерди колдонуу же бурмалоодон карманууга милдеттүү.

Ошону менен, жогоруда баяндалганга жана мамлекеттик эгемендүүлүк принцибине ылайык Кыргыз Республикасынын юрисдикциясы Кыргыз Республикасынын аймагынан тышкары жүргөн чет өлкөлүк жарандарга жайылтылышы мүмкүн эмес.

Ошентип, Конституциялык палата талашылып жаткан ченемдик жобо жазык-процесстик мыйзамдардын мейкиндиктеги иштөө мүмкүнчүлүктөрүн эске алуу менен кабыл алынган, эл аралык укуктун жалпыга таанылган принциптерине жана ченемдерине негизделген жана ар кимдин сот жана мыйзам алдында бирдей болуусунун, чет өлкөлүк жарандардын укуктарынын Кыргыз Республикасынын жарандарынын укуктары менен бирдей болуусунун, жазык сот өндүрүшүндө тараптардын атаандаштыгы жана тең укуктуулугунун конституциялык кепилдиктерин бузушу мүмкүн эмес деген тыянакка келди.

3. Конституциялык палата 2021-жылдын 27-январындагы чечими менен Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2015-жылдын 27-октябрындагы № 733 токтому менен бекитилген Адам ооруп калганда асырап алуучу, камкорчу (көзөмөлчү) жана багып алуучу ата-эне боло албай турган оорулардын Тизмегинин 39-пунктунун конституциялуулугуна баа берген жана көрсөтүлгөн Тизмектин талашылып жаткан ченемин Конституцияга карама-каршы келет деп тааныган.

Конституциялык палата өзүнүн чечиминде, асырап алуу ата-энесинин камкордугусуз калган балдарды жайгаштыруунун эң артыкчылыктуу формасы экендигин белгилеп, ал Кыргыз Республикасынын Балдар жөнүндө кодексинин 44-беренесине ылайык өз үй-бүлөсүндө ата-энесинин камкордугунан ажырап калган баланын укуктарын жана мыйзамдуу таламдарын коргоо чарасы, үй-бүлөсүндө ата-энелик камкордуктан ажырап калган балдардын таламдарында, ошондой эле балдардын эң мыкты таламдарында, балдардын укуктарын коргоонун туура ыкмасы катарында гана жол берилет.

Бул адамдар тарабынан асырап алууга тыюу салуу, мындай адамдардын асырап алынган балдардын өмүрүнө, физикалык жана психикалык денсоолугуна, алардын инсан катары калыптанышына мүмкүн болгон терс таасирин алдын алууга багытталган. Бул мыйзамдык чектөөнүн негизинде баланын эң мыкты таламдарын максималдуу камсыз кылуу принциби жатат.

Ошол эле учурда, бүгүнкү күндө, вируска каршы антиретровирустук терапия ВИЧ-чалдыккан адамдардын өмүрүнүн сапатын жана узактыгын жакшыртып, иш жүзүндө ВИЧ-терс адамдардын жашоосунан айырмаланбайт деп жалпы таанылган. Мындан тышкары, терапиядан өтүп жаткан адам вирустук нөлгө жетет, натыйжада тиричилик шарттарда башка адамдарга жуктурганга жарабайт.

Дүйнөлүк Саламаттыкты сактоо Уюмунун аныктамасы боюнча ВИЧ-инфекциясынын таралышы аба аркылуу, кадимки күнүмдүк байланышуу жолу менен же жеке буюмдарды биргеликте пайдалануу же тамак-ашты колдонуу аркылуу эмес, конкреттүү жеке мүнөздөгү учурларда гана болот.

Ошентип, ВИЧ-инфекциясы бар адамдар үчүн оорунун баштапкы баскычтарын эске алуу менен, ошондой эле медициналык көрсөтмөлөрдү сактоо менен өзгөчө чектөөлөрдү киргизүүгө эч кандай негиз жок.

Көрүнүп тургандай, каралып жаткан жарандардын категориясы ВИЧ/СПИД диагнозу менен шартталып, социалдык, дене-бой жана психоэмоционалдык абалдагы терс кесепеттер менен коштолуп, социалдык жактан алсыз болуп саналат. Коом бул категориядагы адамдарды социумга кабыл албай татаалдаштырат, бул өз кезегинде, алардын жашоосунун бардык чөйрөлөрүндө терс түрдө чагылдырылат.

ВИЧ/СПИД менен ооруган адамдарга асырап алуу мүмкүнчүлүгүн тартуулоо ата-энесинин камкордугусуз калган балдарга толук кандуу үй-бүлө табууга мүмкүнчүлүк берет, бул анын дене-боюнун, акыл эсинин, ички руханий, ыймандык жана социалдык өнүгүүсү үчүн зарыл болгон жашоо деңгээлин жогорулатуунун негизги шарты болуп саналат (Конституциянын 36-беренесинин 1, 2 бөлүктөрү), анын үстүнө, асырап алуучу ата-эне менен асырап алынган балдардын ортосунда туугандык байланыш болсо, ошондой эле бирге жашап калуусунун нагыз шарты түзүлгөн учур дагы.

Ошентип, талашылып жаткан Адам ооруп калганда асырап алуучу, камкорчу (көзөмөлчү) жана багып алуучу ата-эне боло албай турган оорулардын Тизмегинин ВИЧ/СПИД ооруну, ата-энесинин камкордугусуз калган балдарды асыроодон баш тартуу үчүн негиз катары белгилеген 39 пункту Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен кепилденген ар бир адамдын басмырлабоого болгон укугун өлчөмсүз чектөө болуп саналат (чечим аткарылган эмес).

4. Конституциялык палата 2021-жылдын 17-февралындагы чечими менен Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 430-беренесинин 3-бөлүгүнүн «тергөө судьясынын токтомдоруна даттануу боюнча чыгарылган апелляциялык инстанциянын сотунун чечимдери кассациялык тартипте кайра каралбайт» деп берилген ченемдик жобосунун конституциялуулугуна баа берген жана аны сотко чейинки өндүрүштөгү жазык иштин токтотулушу жөнүндө ыйгарым укуктуу кызмат адамынын чечими-не даттануу боюнча кабыл алынган тергөө судьясынын токтомунун колдонулушуна карата бөлүктө Конституцияга карама-каршы келет деп кабыл алган.

Конституциялык палата өзүнүн чечиминде процесстик аракеттерге/аракетсиздиктерге жана чечимдерге даттануу укугуна ээ болуу жарандарга жана башка адамдарга өзүнүн укуктары менен кызыкчылыктарын жүзөгө ашырууга мүмкүндүк берген эң маанилүү кепилдик экендигин белгиледи.

Конституциянын 40-беренесинин 1-бөлүгү менен кепилденген сотко чейинки өндүрүштөгү этапта соттук коргоону турмушта жүзөгө ашыруу жазык-процесстик мыйзамдарда алдын ала тергөө органынын ыйгарым укуктуу кызмат адамынын, тергөөчүнүн, тергөө бөлүмүнүн жетекчисинин, прокурордун процесстик аракеттеринин/аракетсиздиктеринин жана чечимдеринин мыйзамдуулугуна соттук контролдоону жүргүзүүчү тергөө судьясынын институтун бекитүү жолу менен киргизилген (ЖПК 5-беренесинин 41-пункту, 28-беренесинин 8-бөлүгү, 30-беренесинин 2-бөлүгү).

Талашылып жаткан ченемге ылайык сотко чейинки өндүрүштө жазык ишин токтотуу жөнүндө токтом тергөө судьясынын, ал эми кийин – соттун апелляциялык инстанциясынын кароо предмети болуп калышы мүмкүн.

Бирок, Конституциялык палата сотко чейинки өндүрүштө жазык ишин токтотуу жөнүндө чечимди ыйгарым укуктуу кызмат адамы өз алдынча кабыл алганын жана ал мамлекеттин мүмкүн болуучу укукка каршы аракет катары өзүнчө окуяны тергөөсүнүн тыянактарын акыркы баасынын жыйынтыгы экенин жана жеке инсандардын укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарына олуттуу шек келтириши мүмкүндүгүн эске алып, мыйзам чыгаруучунун орноткон мындай даттануу тутуму ар кимдин сот аркылуу укуктарын натыйжалуу калыбына келтирүүнү камсыз кылуу маселесинде жетишсиз деп эсептейт.

Бул тергөө судьясы да, башка адам сыяктуу эле ката кетирип алышы мүмкүн деген менен түшүндүрүлөт. Соттук каталардын табияты иштин нагыз жагдайларын аныктоонун татаалдыгы менен гана эмес, укук колдонуунун татаалдыгы менен дагы шартталат. Демек, көрсөтүлгөн процесстик чечимдер тергөөчү судьянын жана апелляциялык инстанциянын баасы менен чектелбеш керек, алар кассациялык инстанцияны кошкондо, сот актыларын кайра кароо тутумунун мыйзамдарда белгиленген бардык стадияларынан өтүүсү керек.

Ушундай учурда гана соттук коргонуу укугу жана анын ажырагыс бөлүгү болгон жогору турган соттон кайра каратуу укугу жөнүндө конституциялык кепилдиктерди жүзөгө ашыруу толук кандуу деп эсептелет (чечим аткарылган эмес).

5. Конституциялык палата 2021-жылдын 19-февралындагы чечими менен «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк

иштери жөнүндө» Мыйзамдын кыйыр түрдө ээлик кылуу жолу менен банктын капиталына чектүү катышууга ниеттенген кандай гана жеке адам же юридикалык жак болбосун, Улуттук банктын алдын ала кат жүзүндөгү уруксатын алууга милдеттенмени белгилеген 85-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнүн, ошондой эле ушул эле Мыйзамдын, эгерде банктын капиталына чектүү катышуу Улуттук банктын уруксатысыз сатып алынган учурда, Улуттук банк арзыбаган бүтүмдүн жараксыздык кесепеттерин колдонуу жөнүндө талабы менен сотко кайрылууга укуктуулугун белгилеген 86-беренесинин 9-бөлүгүнүн конституциялуулугуна баа берген.

Конституциялык палата өзүнүн чечиминде талашылып жаткан ченем совет мезгилинин уруксат берүүчүлүк тутумунун усулдары боюнча калыптанган, ал укуктук жөнгө салуунун так критерийлеринин, айкын жана катаал чектердин жоктугу менен мүнөздөлөт, натыйжада ыйгарым укуктуу органга андай ыйгарым укуктарды кеңири жана өзүм билемдик менен колдонууга жол берет. Ал эми Улуттук банктын банк көзөмөлүн жүргүзүү маселелери боюнча мыйзам алдындагы актылардын көбү жана укук чыгаруучулуктун ведомстволук деңгээлине берилген ыйгарым укуктардын көлөмү мыйзам чыгаруучунун эркин мыйзам алдындагы актыларды эркин чечмелөөгө жол бербеш керек жана Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен кепилденген укуктар менен эркиндиктерди чектөөгө алып келүүчү сызыктан ашып кетпей турган чектерге чейин катуу тыюуга алынуусу керек деп белгилеген.

Конституция менен Улуттук банка жүктөлгөн милдеттер менен функциялардын жана экономикалык иштин эркиндигинин конституциялык кепилдиктердин маанисинин салыштырмалуулугу Улуттук банктын компетенциясынын жарандык ишчил чөйрөгө мүмкүн болуучу жайылуу чектерин кош маанилерди аралаштырбай белгилейт. Бул механизм талашылып жаткан ченемде көрсөтүлгөндөй эмес, ал ишкерчиликтин субъекти банктын капиталындагы чектүү катышуунун кыйыр түрдө ээси болгондон тартып иштей баштайт. Банктын укуктук мамилелеринин субъекттери боло элек жактар ортосундагы бүтүмдүн шарттарын алдын ала жөнгө салуу эркин ишкерчиликтин аймагына кийлигишүү болуп саналат, аны менен Улуттук банктын компетенциясы колдонуудагы укуктук жөнгө салуунун мүмкүндүк чектеринен чыгууда, ал эми анын тизмеси Баш Мыйзамда катуу көрсөтүл-

гөн. Ошондой эле Конституциялык палата талашылып жаткан ченемдин зыянкечтигин байкоодо, анткени Улуттук банк уруксат берүү тартибин өз алдынча аныктап, ыйгарым укуктуу орган катары ведомстволук ченем жаратуучулук жолу менен мамлекет тарабынан чектөө чараларын киргизүү сыяктуу мындай сезимтал чөйрөгө чексиз кийилигишип кирип кетүүдө.

Ошону менен катар, Конституциялык палата Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен Улуттук банкка уруксат берилгенден тышкары, ал жарандык ишкерчилик чөйрөгө кыйла терең кийлигишүү аркылуу банк көзөмөлүн жүргүзүү жөнүндө талаптарды камтыган жана жалпысы кабыл алган колдонуудагы эл аралык стандарттарды эске алат (БУУ Коопсуздук Кеңешинин 167-резолюциясы (2005,)), Банк көзөмөлү боюнча Базель комитетинин сунуштамалары).

Конституциялык палата өзүнүн ички укуктук жоболорунун негизинде эл аралык келишимди аткарбай коюунун мүмкүн эместиги жөнүндө эл аралык келишимдин укугу жөнүндө Вена конвенциясынын талаптарын эске алуу менен, ошондой эле ага байланыштуу санкциялык мүнөздөгү эл аралык-укуктук кесепеттердин башталуу мүмкүндүгүнө байланыштуу талашылып жаткан ченемдерди Конституцияга карама-каршы келбейт деп кабыл алган.

Кабыл алынган Чечимде Улуттук банк аркылуу макулдашуу процедура-сын (нотариалдык күбөлөндүрүү, мамлекеттик каттоо) өткөрбөстөн бенефициарлардын, жада калса үчүнчү жактар аркылуу бүтүмдөрдү жасоо мүмкүндүгүн жокко чыгарууга жөндөмдүү омоктуу мыйзам чыгаруучу тосмолор жок болгондо, анын ичинде жарандык ишкер чөйрөнүн ак ниет катышуучулары үчүн олуттуу мүлктүк жоготууларга алып келе турган бүтүмдү арзыбас деп таануу сыяктуу катаал таасир этүү чарасын колдонуу укуктук жөнгө салууда дегеле туура эмес жана адилеттүүлүктүн конституциялык принциптери менен менчиктин бардык формаларынын менчик ээлеринин укуктарынын жана кызыкчылыктарынын тең укуктук корголушун бузуу болуп саналат.

Мамлекет конституциялык орнотмолордун жалпы маанисинен келип чыкканда, ишкерчилик чөйрөсүнүн субъектилери менен ак ниеттүүлүк, чынчылдык, кодулабоочулук жана ишкер чөйрөсүнүн бардык

катышуучуларынын тең укуктуулугунун негизинде мамилелерди түзүүгө милдеттүү.

Демек, каралып жаткан Мыйзамдын 86-беренесинин 9-бөлүгүндө каралган укуктук кесепеттер ар кимдин менчиктин, экономикалык эркиндиктин жана өзүнүн мүлкүн эркин пайдаланууга кол тийгистигинин укугу жөнүндө конституциялык кепилдиктерге өлчөмсүз кийлигишүү болуп саналат (чечим аткарылган эмес).

6. Конституциялык палата 2021-жылдын 24-февралындагы чечими менен «Өзгөчө абал жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин конституциялуулугуна баа берген жана талашылып жаткан берене өзгөчө абал мезгилинде жарандарды 48 сааттан ашуун убакытка кармоого жол берген жана мындай кармоонун мыйзамдуулугун сот тарабынан кароону камсыз кылбаган бөлүктө Конституциянын 20-беренесинин 3-бөлүгүнө, 24-беренесинин 4-бөлүгүнүн биринчи, экинчи абзацтарына карама-каршы келет деп тааныган.

Конституциялык палата өзүнүн чечиминде өзгөчө абалдарды укуктук жөнгө салуу коомдун коопсуздугу үчүн жана мамлекет үчүн пайда болгон коркунучтарды жоюунун өзгөчө негизделген чарасы деп белгилеген. Ал өзгөчө чараларды колдонууда өзүм билемдикке жол бербес үчүн зарыл.

Кармоо эркиндикке жана жеке кол тийбестикке болгон конституциялык укукту чектөөнүн бир түрү болуп саналат, кармалган адамдын укуктук тартиптин жана коомдук коопсуздуктун, жоопкерчиликтен качуунун жана иштердин сотто калыс териштирүүлүсүнүн конституциялык маанилүү максаттарында жүрүү эркиндигин чектөөгө багытталган.

Бирок эч ким соттун чечими болмоюн 48 сааттан ашуун мөөнөткө кармалышы мүмкүн эмес, ар бир кармалган адам кармалган учурдан тартып 48 сааттык мөөнөт аяктаганга чейин тездетилген тартипте жана ар кандай учурда кармоонун мыйзамдуулугу жөнүндө маселени чечүү үчүн сотко жеткирилиши керек (Конституциянын 24-беренесинин 4-бөлүгүнүн 1 жана 2-абзацтары). Ошону менен Баш Мыйзам өзгөчө абал учурунда жарандын жеке өз алдынчалыгы чөйрөсүнө (автономиясына) негизсиз кийлигишүүдөн алыс болууга жана аларга карата ашыкча чектөөгө жол бербөөнү талап кылат жана кандай гана болбосун аларды соттун

чечими болмоюн 48 сааттан ашуун мөөнөткө мажбурлап кармоого болгон конституциялык тыюуну кармануу керек.

Ошентип, эгер кармоо зарыл болгон негиздер менен колдонулган болсо, жасалган жосунга өлчөмдөш болсо жана кармалган адамдын эркиндигин өзүм билемдик менен узак мөөнөттүү чектөө менен коштолбосо, кандай гана болбосун кармоо конституциялык жактан орундуу болуп эсептелиши мүмкүн.

Талашылып жаткан берене коменданттык сатты бузган адамды соттун чечимисиз 48 сааттан ашуун мөөнөткө кармоого жол берет, бул ар кимдин эркиндикке жана жеке кол тийгистикке болгон укугун жол берилгис чектөө болуп саналат.

Кармоонун мөөнөтүн белгилөөдө ал өзгөчө абалдын колдонулушу менен акталбайт, анткени Конституцияда каралгандан башка максаттарда жана андан ашкан даражада укуктарга жана эркиндиктерге мыйзам менен чектөө коюлушу мүмкүн эмес (20-берененин 3-бөлүгү).

Андан тышкары, бардык адамдар (жактар) сотко кайрылуу мүмкүнчүлүгүнө ээ болуш керек, анын ичинде өзгөчө абал мезгилинде дагы кармоонун мыйзамдуулугун билүү же аны жокко чыгаруу үчүн сотту пайдалана алгандай болуш керек.

7. Конституциялык палата 2021-жылдын 3-мартындагы чечими менен «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 61-беренесинин 1-бөлүгүнүн 3-пунктун, 2-бөлүгүн, 64-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пунктун, ошондой эле «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2015-жылдын 23-апрелиндеги № 88 конституциялык Мыйзамынын 1-беренесинин 18-пунктунун конституциялуулугуна баа берген.

Талашылып жаткан ченемдер Жогорку Кеңешке шайлоого катышуу үчүн саясий партияларды каттоодо шайлоо күрөөсүн киргизүү жөнүндө, ошондой эле депутаттык мандаттарды бөлүштүрүүдө ар бир область, Бишкек жана Ош шаарлары боюнча шайлоочулардын 0,7 % добушунун региондук чегинен өтүү жөнүндө талаптарды орнотот.

Конституциялык палата өзүнүн Чечиминде Президенттин жана Жогорку Кеңештин депутаттарын шайлоосун өткөрүү тартибин белгилөө, ал шайлоо процесстерин иретке келтирүү боюнча тийиштүү укуктуу механизмдерди түзүүгө, анын ичинде шайланма кызмат орундарына өзүн койгон талапкерлерге белгилүү талаптарды, алардын бири шайлоочулук күрөөнү орнотууга ыйгарым укуктуулук мыйзам чыгаруучунун эркине таандык деп белгилеген. Шайлоочулук күрөө, бир жагынан, талапкер болом деген жарандын ниетине таасир тийгизет, экинчи жагынан, шайлоочулардын жетиштүү колдоосуна ээ болбогон жана өзүнүн статусун демократиялык шайлоолордун беделине шек келтирүүчү жеке кызыкчылыктарында пайдалануучу адамдардын шайлоодо катышуусун алдын алуу функциясын аткарат. Башка сөз менен айтканда, шайлоочулук күрөө кайтаруучулук таасиринин кеңири алкактуу каражат катары мыйзам чыгаруучу тарабынан пайдаланылат жана укук ченемдүү максатка кызмат кылат.

Ошол эле учурда, мыйзам чыгаруучу шайлоочулук күрөөнүн өлчөмүн орнотууда жарандардын шайланууга конституциялык укугунун маңызын тарытууга жөндөмдүү чечимдерге жол берүүгө жана эркин, демократиялык шайлоолорго жол жабууга укуктуу эмес. Шайлоочулук күрөөнүн өлчөмү өзүнүн негизги касиетин аткарып, өзгөчө негизделүү жана өлкөнүн калкынын басымдуу көпчүлүгүнүн финансылык мүмкүнчүлүгүнө өлчөмдөш болуу керек. Болбосо, шайлоочулук күрөөнүн өтө жогору өлчөмү саясий таасир этүү каражатына жана тек гана колунда бар талапкерлердин пайдасына саясий мамилелердин түзүлүшүнө алып келип, ошону менен катар, жеткиликтүү финансылык ресурстары болбостон олуттуу саясий салмагы болгон талапкерлер үчүн түйшүктүү болуп калмак.

Шайлоочулук күрөөнүн өтө жогору өлчөмүн орнотуу ага талап кылуу статусун жоготууга алып келет да, конституциялык маанилүү максаттарга өлчөмсүз чектөөгө айлантат, аны менен шайлоолордун эркин жеткиликтүүлүгүнө тоскоол кылуучу дискриминациялык мүнөзгө ээ болот, ал андан ары саясий коррупциянын өсүшүнө жана саясий күчтөрдүн жасалма жол менен өзгөртүү мүмкүнчүлүгүнө алып келет.

Конституциялык палата финансы-экономикалык жана башка негиздемелер жөнүндө маалыматтын болбогонуна карабастан 5 000 000 сомго барабар шайлоочулук күрөөнүн өлчөмү ашыкча болуп саналат жана орундуулук менен акылга сыйымдуулук принциптерине жооп бербейт,

демек, Конституцияга карама-каршы келет деп чечим кабыл алган. Ошол эле учурда, шайлоочулук күрөөнүн орундуу өлчөмүн аныктоого жол берген методологиянын жоктугунан улам, ошондой эле арыздануучулар тарабынан 1 000 000 сомго барабар шайлоочулук күрөө ашыкча болуп саналат деген так жана акыл-эстүү далилдер келтирилбегендиктен, Конституциялык палата колдонуудагы шайлоочулук күрөөнү Конституцияга карама-каршы келет деп кабыл алуудан карманды. Бирок, ошол эле учурда мыйзам чыгаруучу коомдук мүнөзгө ээ болгон күрөөнүн касиети менен ар бир жаранга эркин демократиялык шайлоолордо бийлик органдарына шайлануу мүмкүндүгүн берүү жөнүндө конституциялык талап ортосунда балансты бузбастан экономикалык негиздүүлүк көз карашынан шайлоочулук күрөөнүн колдонуудагы өлчөмүн кайталап баалоосун өткөрүү зарылдыгы жөнүндө белгилеген.

Ал эми 0,7 пайыз региондук чектен өтүү туурасында, Конституциялык палата мындай механизмди колдонуу – бул саясий партиялар тарабынан коомдук функцияны аткарууда коомдун олуттуу бөлүгүнүн гана кызыкчылыктарын чагылдырбастан, болбоду дегенде, ишмердиги коомдун дестабилизациясына жана бөлүнүп жарылуусуна алып келүүчү «өзүмчүл» (анын ичинде экстремисттик мүнөздөгү) партиялардын жана топтордун мыйзам чыгаруунун жогорку органына келүүсүн болтурбоо үчүн ар бир региондон чакан электораттын колдоосуна жөндөмдүү болуу керек деп белгилеген. Ошон үчүн бул ченем Конституцияга карама-каршы келбейт деп кабыл алынган (чечим аткарылган эмес).

8. Конституциялык палата 2021-жылдын 10-мартындагы чечими менен Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 170-беренесинин «Уурдалган адамды уурдаган учурдан тартып 72 сааттын ичинде ыктыярдуу бошоткон адам ушул берененин 1-бөлүгүндө же 2-бөлүгүнүн 1-5-пункттарында каралган жосундары үчүн жазык жоопкерчилигинен бошотулат» деген сөздөр менен баяндалган эскертүүсүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти карап чыгып, аны Конституцияга карама-каршы келет деп тааныган.

Ушуга байланыштуу изилденип жаткан тартипти киргизүүдөгү мыйзам чыгаруучунун көздөгөнү белгилүү. Адамдын өмүрүн куткаруу жана ден соолугун сактоо өзүнүн маанилүүлүгү боюнча мамлекеттин коомдук жашоону уюштуруу чөйрөсүндөгү башка милдеттери менен салыштырыл-

гыз. Жоопкерчилик пайда болгондо жана жазаны дайындоодо, күнөөлүү, жүрүм-турумдун мыйзамдар менен аныкталган формаларын сактаган учурда жеңилдиктердин болуусу кылмыш жасаган адамды позитивдүү жүрүм-турумга түртүүчү башкы фактор болуп эсептелери менен да макул болбой коюу мүмкүн эмес.

Башка сөз менен айтканда, мыйзам чыгаруучу өзүнүн ченем жаратуучу ишмердигинде мындай укуктук каражаттарга жол берет жана уурдалган адамдын белгилүү мөөнөт ичинде ыктыярдуу бошотулуусу айыпкердин абалына олуттуу таасир тийгизүүгө жөндөмдүү өзгөчө жагдай катары кабыл алынышы мүмкүн.

Мыйзам чыгаруучу аны менен бирге кайсыл бир укуктук жөнгө салууну тандоодо конституциялык жана укуктук принциптерди бузбастан, ошондой эле жеке дагы, коомдук дагы мыйзамдуу кызыкчылыктарга шек келтирбестен максатка жетишүүгө жол берген регуляторлорду колдонууга милдеттүү.

Адамды уурдоо коомдук коопсуздуктун жогорку даражасы болуп мүнөздөлөт жана дүйнөлүк коомчулук аны инсанга каршы оор кылмыш катары баалайт, демек, ал жазык жоопкерчилигин алып келбей турган мааниси анчалык эмес жосундардын категориясында боло албайт. Коомдук коопсуздуктун жогорку деңгээлин эске алып, адамды кармап, салып кеткен учурдан баштап аны уурдоо боюнча кылмыш жасалды деп саналат. Демек, уурдалган адамды 72 саат өткөнгө чейин өз ыктыяры менен бошотуу кылмыш жасоодон өз ыктыяры менен баш тартууга жатпайт.

Инсандын эркиндигин жана кол тийбестигин жар салуу, адегенде, жоопкерчиликтин болушун, анын ичинде жеке дагы, коомдук дагы функцияны аткарган ушул конституциялык орнотмонун бузулушу үчүн жазык жоопкерчилигинин болбой койбостугун түшүндүрөт. Уурдалган адамды 72 сааттын ичинде ыктыярдуу бошоткон адам жогоруда көрсөтүлгөн конституциялык принциптин күчүнө ылайык жазык жоопкерчилигинен толугу менен бошотулушу мүмкүн эмес экени келип чыгат. Жогоруда көрсөтүлгөн жагдайларды эске алуу менен, талашылып жаткан эскертүүнүн күнөөдөн баш тартпаган жана жазык жоопкерчилигин жокко чыгарбаган тартипте, адамды уурдаган айыпкердин жүрүм-турумуна жараша жазалоонун мыйзамдардагы чаралары ортосунда олуттуу айырмачылыкты орнотуу аркылуу максатка жетишүүгө жол берет.

Мындай мамиле жалпы укуктук принциптерге гана жооп бербестен, адамды уурдоого күнөөлүү адамдын талашылып жаткан эскертүүнүн жоопкерчиликсиздигине алып келүүчү күчүнөн улам уурдоого шыктандырган эффектени да жокко чыгарууга жол берет. Башкача айтканда, ушул кылмыштан корголуучу башка жактардын укуктарын жокко чыгарууга болбойт, буга акыры жазык жоопкерчилигине тартуу менен гана жетишсе болот.

Ошентип, ЖКнын 170-беренесинин талашылып жаткан эскертүүсү конституциялык жана жалпы укуктук принциптерге жооп бербейт, демек, Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет.

Конституциялык палата каралып жаткан учурда талашылып жаткан ченемдик көрсөтмөнүн конституциялуулугу туурасындагы фактысын белгилөө менен чектеле албайт, анткени укуктук жөнгө салуунун маанилүү бөлүгүн алып салууга байланыштуу укуктук тутумдун олуттуу дефектине алып келет, ал адамдын укуктарын жана эркиндиктерин камсыз кылуу чөйрөсүндө оор кесепеттерге алып келиши мүмкүн.

Ушуга байланыштуу, жазык мыйзамдарды ушул Чечимге ылайык келтирүүгө чейин, Жазык кодексинин 170-беренесинин 3-бөлүгү «72 саат өткөндөн кийин» деген сөздөрдү алып салуу менен колдонууга жатат (чечим аткарылган эмес).

9. Конституциялык палата 2021-жылдын 17-мартындагы чечими менен Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 268-беренесинин 1-бөлүгүнүн «иштин маңызы боюнча чыгарылган» деген сөздөр менен берилген ченемдик жобонун конституциялуулугуна баа берген жана талашылып жаткан ченемдик жобону Конституцияга карама-каршы келет деп тааныган.

Конституциялык палата өзүнүн чечиминде АПК бузулган укуктарды натыйжалуу калыбына келтирүү жана *res judicata* (биротоло чечилген иш) принцибин камсыз кылуу максатында күчүнө кирген соттук актыларды, анын ичинде жаңы ачылган жагдайлар боюнча кайра кароо мүмкүндүгүн караштырат.

Жаңы ачылган жагдайлар боюнча өндүрүш – мыйзамдуу күчүнө кирген актылардын мыйзамдуулугун жана негиздүүлүгүн текшерүүнүн бирден бир формасы. Бул институттун маңызы ишти кароодо сот тарабынан

белгиленген жагдайларды жаңы ачылган жагдайларды эске алуу менен укуктук кайра баалоодо турат, алар иштин тыянагына олуттуу таасир тийгизе алат жана объективдүү чындыкты толук жүргүзүү каражат болуп кызмат кылат.

Административдик-процесстик кодекс туура эмес сот актыларын ушундай жол менен оңдоо мүмкүнчүлүгүн караштырганы менен, укуктук аныктык принцибин эске алуу менен мүмкүн болуучу чектерди көрсөтөт.

Талашылып жаткан ченемдин мазмунунан процесстин катышуучулары жаңы ачылган жагдайлар боюнча сот актысын кайра кароо жөнүндө алар арызды бергенде жогоруда көрсөтүлгөн Кодекстин 171-беренесине ылайык чечим болуп саналган иштин маңызы боюнча чыгарылган сот актылары гана кайра каралышы мүмкүн.

Аны менен мыйзам чыгаруучу процесстик үнөм жана сот актыларынын укуктук аныктыгын, сот процесстеринин создуктурулушун жана ишти акылга сыяр мөөнөт ичинде кароо принцибинин бузулушун болтурбоо, ошондой эле соттук процесстин ниети таза эмес катышуучулары укуктарын кыянаттык менен колдонушуна жол бербөөнү көздөп, аралык сот актыларын (аныктамаларды) жаңы ачылган жагдайлар боюнча кайра карала турган актылардын катарынан чыгарып салган.

Аралык сот актылары соттук териштирүүнүн ар кандай баскычтарынын чагылдырылышы болуп саналат жана жыйындысында жыйынтыктоочу чечимди кабыл алууга көмөк болот. Аралык сот актылары негизги талаптардын жалпы болгону менен укуктук табиятына жараша юридикалык кесепеттердин маанисинин жана күчүнө кирүүсүнүн даражасы боюнча олуттуу түрдө айырмаланып турат.

Бир катар учурларда аралык сот актылары чындап эле кошумча мүнөзгө ээ болот. Бирок башка учурларда алар ушул маанинин чегинен чыгып, өз алдынча баалуулукка ээ болуп, инсандын, коомдун, мамлекеттин өзгөчө маанилүү кызыкчылыктарын козгоп, иштин каралышына олуттуу таасир тийгизе алат. Мындай аралык сот актылары өзүнүн функционалдык багыттамасы боюнча тыянактоочу актылардын бардык белгилерине ээ жана соттук процесстин өнүгүшүнө да (мисалы, доонун эскирүү мөөнөтүн калыбына келтирүү), ага кескин чектөөчү таасир тийгизүүгө жөндөмдүү (өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу, эскирүү мөөнөтүн колдонуу, иш

боюнча өндүрүштү токтотуу). Башка сөз менен айтканда, алар иштин чечилишинде олуттуу, айрым учурларда чечүүчү рол ойноп, процесстик укуктук мамилелердин алкагынан чыгуучу укуктук кесепеттерди жаратат, ошондуктан «катардагы» маселелер укуктук кесепеттерди жаратат, ошондуктан «катардагы» маселелер болуп саналбайт. Демек, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20 жана 40-беренелеринин мааниси боюнча сот өндүрүшүнүн катышуучуларынын пайдубал кепилдиктерин камсыз кылуу максаттарына таянсак, алар жаңы ачылган жагдайларга байланыштуу кайра каралып, иш маңызы боюнча каралып, акыркы чечим кабыл алынгандан кийин баскычка жылдырылышы мүмкүн болгон сот актылары катары каралбашы керек.

Мындай жагдайларда сот жыйынтыктоочу чечим кабыл алганга чейин жаңы ачылган жагдайлар боюнча иштин маңызы боюнча эмес чыгарылган жана мыйзамдуу күчүнө кирген аралык сот актыларын кайра кароонун мүмкүн эместиги (аралык актылар жаңы ачылган жагдайлар боюнча же жыйынтыктоочу соттун чечими менен бирге жаңы жагдайлар боюнча даттанылышы мүмкүн же кайра каралышы мүмкүн болгондо), соттук коргонууга конституциялык укуктуу чектөө болуп саналат, ал эми бул Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктунун императивдик талаптарына ылайык эч бир кандай гана жагдайлар болбосун ага жол берилгис (чечим аткарылган эмес).

Конституциялык палатанын чечимдеринин аткарылуусунун сереби

Азыркы учурда Конституциялык сот жана ага чейин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы түзүлгөн учурдан тартып (2013-ж.) бардыгы болуп 117 чечим жана 1 корутунду кабыл алган, анын ичинен:

- ❖ ченемдик укуктук актыларды Конституцияга карама-каршы келбейт деп тануу жөнүндө – 72;
- ❖ ченемдик укуктук актыларды толугу менен же жарым-жартылай Конституцияга карама-каршы келет деп таануу жөнүндө – 45.

Актылары конституциялык контролдоо органы тарабынан каралууга тийиш болгон ченем жаратуучу органдар тарабынан берилген маалыматтарга талдоо көрсөткөндөй, 2021-жылдын 31-декабрына карата 64 чечимдин ичинен келип чыккан мазмунунга ылайык мыйзамдарга өзгөртүү киргизүү зарылчылыгы келип чыккан, Конституциялык палатанын 21 чечими аткарылбай турат.

Ошону менен бирге Конституциялык палатанын 21 чечими боюнча 11 мыйзам долбоору Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин тиешелүү токтомдору менен жактырылып, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин кароосуна киргизилген, 2 мыйзам долбоору Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинде кароодо, 8 мыйзам долбоору Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлиги тарабынан иштелип чыгып, министрликтер жана ведомстволор менен макулдашууда турат.

1) **2015-жылдын 14-сентябрындагы** «Кыргыз Республикасынын жарандарын биометрикалык каттоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 2-беренесинин 1-бөлүгүнүн, 2-бөлүгүнүн 2-пунктунун, 3-беренесинин 3-абзацынын, 4-беренесинин 1, 2-пункттарынын, 5-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнүн, 6-беренесинин 1, 3-бөлүктөрүнүн, 7-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

2) **2015-жылдын 27-ноябрындагы** «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 22-беренесинин 11-бөлүгүнүн ченемдик жобосунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

3) **2016-жылдын 27-январындагы** «Жергиликтүү мамлекеттик администрация жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 14-беренесинин 1-бөлүгүнүн экинчи абзацынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

4) **2016-жылдын 2-ноябрындагы** «Уюшкан кылмыштуулукка каршы аракет жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 15-беренесинин 5-бөлүгүнүн, 21-беренесинин 3, 5, 7-бөлүктөрүн, 22-беренесинин 1-5-пункттарынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

5) **2018-жылдын 1-ноябрындагы** «Кыргыз Республикасынын мамлекеттик сырларын коргоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 15-беренесинин, 17-беренесинин 4-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

6) **2019-жылдын 13-февралындагы** Кыргыз Республикасынын Жер кодексинин 1-беренесинин 11-пунктунун «б», «в» жана «г» пунктчаларынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

7) **2019-жылдын 24-апрелиндеги** Жогорку соттун сунуштамасына байланыштуу «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 1-бөлүгүнүн 35-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

8) **2019-жылдын 24-октябрындагы** «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу»

Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 8-пунктунун «б» пунктчасынын жана 2-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

9) **2020-жылдын 18-мартындагы** «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 7-бөлүгүнүн экинчи абзацынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

10) **2020-жылдын 16-сентябрындагы** Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 106-беренесинин 4-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

11) **2020-жылдын 21-октябрындагы чечими** «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 12-беренесинин 2-бөлүгүнүн, 28-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

12) **2020-жылдын 16-октябрындагы чечими** Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 293-беренесинин 5-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

13) **2020-жылдын 23-декабрындагы** Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 352-беренесинин 1-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

14) **2020-жылдын 13-январындагы** Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2, 5-бөлүктөрүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

15) **2021-жылдын 27-январындагы** Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2015-жылдын 27-октябрындагы № 733 токтому менен бекитилген Адам ооруп калганда асырап алуучу, камкорчу (көзөмөлчү) жана багып алуучу ата-эне боло албай турган оорулардын тизмегинин 39-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

16) **2021-жылдын 17-февралындагы** Жазык-процесстик кодексинин 430-беренесинин 3-бөлүгүнүн «тергөө судьясынын токтомдоруна даттануу боюнча чыгарылган апелляциялык инстанциянын сотунун чечимдери кассациялык тартипте кайра каралбайт» деген сөздөр менен берилген

ченемдик жобонун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

17) **2021-жылдын 19-февралындагы** «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 85-беренесинин 2 жана 3-бөлүктөрүнүн кайсы бир банктын добуш берүүчү акцияларынын 10 жана андан көп пайызына ээлик кылган юридикалык жактын акцияларын же үлүшүн сатып алууга кандай гана жеке же юридикалык жак болбосун, Улуттук банктан алдын ала уруксат алууга милдеттендирүүчү бөлүгүн, ошондой эле ушул Мыйзамдын 86-беренесинин 9-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

18) **2021-жылдын 24-февралындагы** «Өзгөчө кырдаалдар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

19) **2021-жылдын 3-мартындагы** Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 61-беренесинин 1-бөлүгүнүн 3-пунктунун, 2-бөлүгүнүн, 64-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пунктунун, ошондой эле «Кыргыз Республикасынын Президенти жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2015-жылдын 23-апрелиндеги № 88 конституциялык Мыйзамынын 1-беренесинин 18-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

20) **2021-жылдын 10-мартындагы** Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 170-беренесинин «уурдалган адамды уурдаган учурдан тартып 72 сааттын ичинде ыктыярдуу бошоткон адам ушул берененин 1-бөлүгүндө же 2-бөлүгүнүн 1-5-пункттарында каралган жосундары үчүн жазык жоопкерчилигинен бошотулат» деген сөздөр менен баяндалган эскертүүсүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

21) **2021-жылдын 17-мартындагы** Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 268-беренесинин 1-бөлүгүнүн «маңызы боюнча чыгарылган» деген сөздөр менен берилген ченемдик жобосунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим.

СОТ АДилЕТТИГИН ИШКЕ АШЫРУУ САПАТЫН ЖОГОРУЛАТУУНУ КАМСЫЗ КЫЛУУ

IDLO/USAID программасы тарабынан ишке ашырылып жаткан Кыргыз Республикасындагы сот тутумун чыңдоо программасынын колдоосу менен кайрылуулар менен иштөөнүн сапатын жогорулатуу максатында Конституциялык Сотко Электрондук документ жүгүртүү тутуму (ЭДТ) киргизилген. Бул система Конституциялык сотто иш кагаздарын толугу менен автоматташтырууга мүмкүндүк берет.

ЭДТнын негизги максаты – кайрылуулар, даттануулар жана башка документтер менен жүргүзүлүүчү ишти автоматташтыруу, электрондук документтердин маалымат базасын түзүү жана жүргүзүү, кайрылуулар менен иштөөнүн натыйжалуулугун жогорулатуу, маалыматтын сапатын, толуктугун жана аныктыгын жогорулатуу, документтерди жоготуу ж.б.

Документтердин электрондук версиялары каттоодон өткөндөн кийин тутумга киргизилет, бул документтердин өз убагында аткарылышын көзөмөлдөөгө мүмкүндүк берет. Мындан тышкары, ЭДТ соттордун жана

Кайрылуулардын статистикасы

Конституциялык сотко кайрылуулардын көбү – жарандардын жана юридикалык жактардын кайрылуулары.

Судьялар тарабынан коллегияларда каралууга тийиш болгон кайрылуулар кайрылуучунун субъектине жараша жеке жана юридикалык жактардын өтүнүчү, судьялардын суроо-талабы жана кызмат адамынын, мамлекеттик бийлик же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын өкүлүнүн сунуштамасы түрүндө берилет. Судьялар коллегияларынын аныктамаларына үч айлык мөөнөттө даттануу берилиши мүмкүн.

2021-жылы Конституциялык сотко жарандардан жана юридикалык жактардан 110 арыз келип түшкөн, анын ичинен 56 арыз конституциялык өндүрүштүн предмети болгон.

Конституциялык сот өндүрүшүнүн процесси

Кайрылуу Конституциялык сотко түшкөн күнү катталат

Конституциялык соттун Төрагасы түшкөн кайрылууну Конституциялык соттун судьялар коллегиясына өткөрүп берет

Соттук коллегия 30 күндүн ичинде кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуу же кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө чечим кабыл алат

Кайрылууну кабыл алуудан баш тартуу же кабыл алуу жөнүндө аныктама үч айдын ичинде даттанылышы мүмкүн. Кароонун жыйынтыгы боюнча Конституциялык сот токтом кабыл алат

Кабыл алынган кайрылуу өндүрүшкө кабыл алынган күндөн тартып алты айдын ичинде каралат. Конституцияны чечмелөө жөнүндө, ошондой эле судьянын (судьялардын) суроо-талабы менен байланышкан иштер боюнча Конституциялык соттун актысы эки айлык мөөнөттө чыгарылууга тийиш. Президентке айып коюунун белгиленген тартибин сактоо жөнүндө корутунду берүү жөнүндө иштерде Конституциялык соттун актысы бир айдын ичинде чыгарылууга тийиш

Конституциялык сот отурумдун датасы жөнүндө катышуучуларга жазуу жүзүндө кабарлайт, аларды Конституциялык соттун имаратындагы тактага жана расмий сайтына он күн мурда жайгаштырат.

«Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык Мыйзамда каралган учурлардан тышкары кайрылуу ачык сот отурумунда каралууга тийиш.

Конституциялык сот өндүрүшүнүн даттанууларынын түрлөрү 2021-жылга

56 кайрылуу

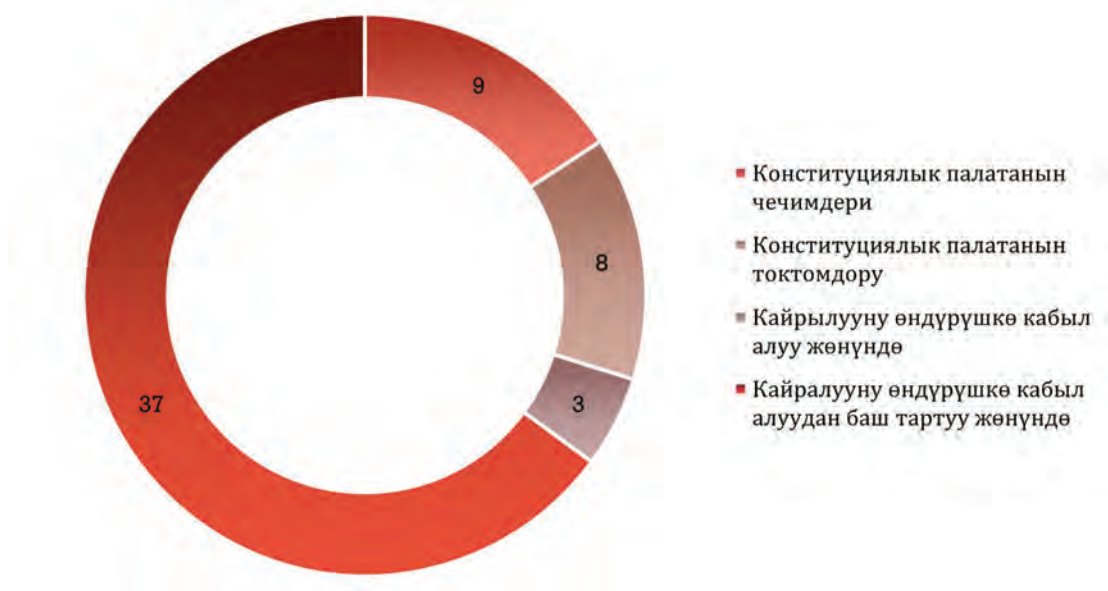
5 даттануу

Кайрылуулардын мазмуну / кайралууларды кароонун натыйжалары

2021-жылы төмөнкүлөр кабыл алынды:

- ✓ Кыргыз Республикасынын Жогорку Сотунун Конституциялык палатасынын 9 чечими;
- ✓ Кыргыз Республикасынын Жогорку Сотунун Конституциялык палатасынын 8 токтому;
- ✓ кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуу жөнүндө судьялар коллегиясынын 3 аныктамасы;
- ✓ кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө судьялар коллегиясынын 37 аныктамасы кабыл алынган.

Кайрылууларды кароонун жыйынтыгы

Кайрылуулардын субъектилери

43 жаран

10 юридикалык жак
(анын ичинде
мамлекеттик органдан – 5)

Кайрылуулардын гендердик белгиси

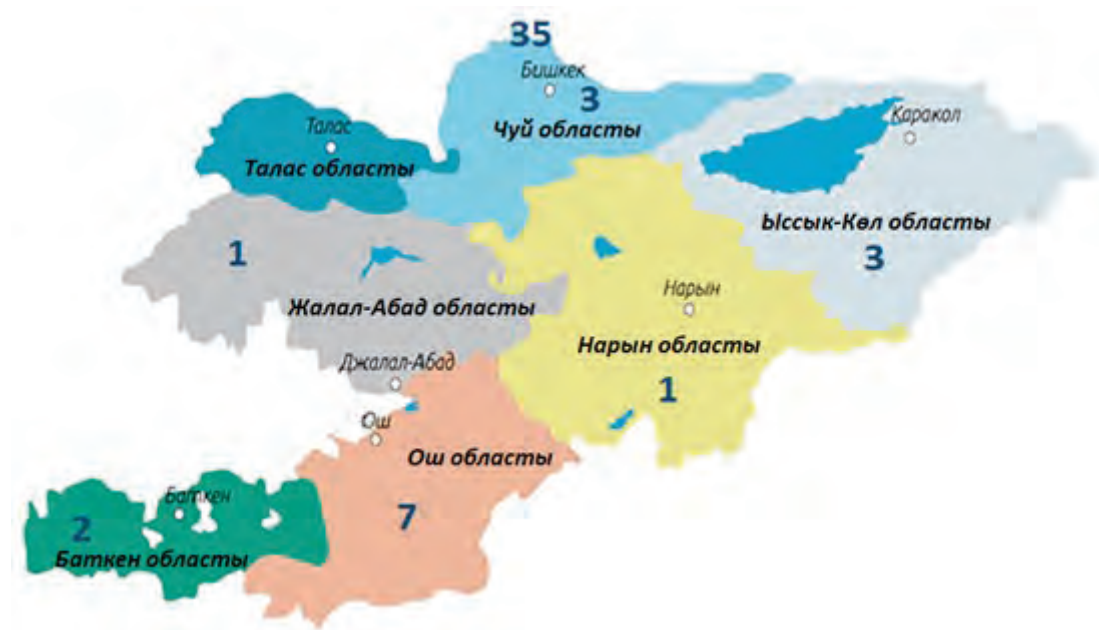

10

33

Кайрылуулардын аймактык курамы

▪ Бишкек шаары	35
▪ Чуй областы	3
▪ Иссык-Көл областы	3
▪ Нарын областы	1
▪ Жалал-Абад областы	1
▪ Ош областы	7
▪ Баткен областы	2
▪ Россия Федерациясы	1

Конституциялык сотко келип түшкөн кайрылуулар төмөнкү ченемдик укуктук актыларга тиешелүү:

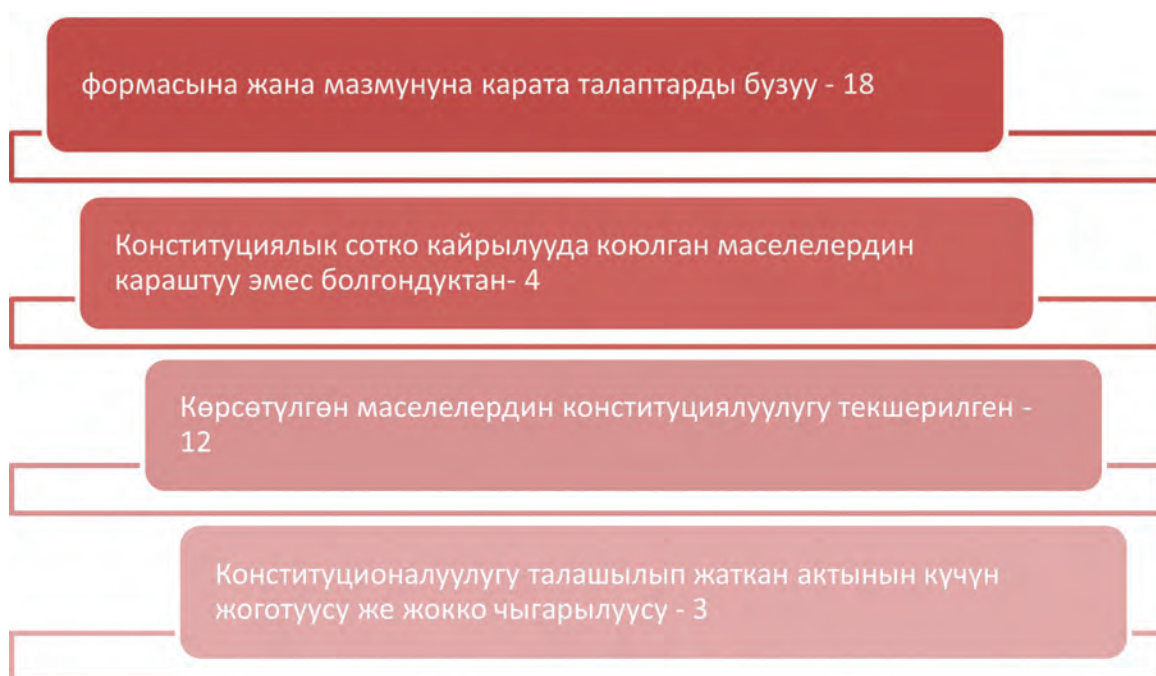
- ✓ конституциялык мыйзамдар – 2;
- ✓ кодекстер – 22;
- ✓ мыйзамдар – 19;
- ✓ Өкмөттүн токтомдору – 3;
- ✓ Судьялар кеңешинин чечими – 1;
- ✓ Жогорку Соттун Пленумунун токтомдору – 3;
- ✓ жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын актылары – 2;
- ✓ Убактылуу өкмөттүн декреттери – 1;
- ✓ сот актылары – 1.

Кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуунун себептери

«Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык Мыйзамда конституциялык сот өндүрүшү козголо турган кайрылууларга карата айрым талаптар белгиленген, бул талаптар бузулган учурда соттук коллегия арызды өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартат.

Кайрылууларды талдоого ылайык 2021-жылга карата соттук коллегиясынын өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө аныктамаларында көбүнчө кайрылуунун мазмунуна мыйзам талаптарынын бузулушу себеп болгон:

- койгон маселе боюнча кайрылуучу тараптын укуктук көз карашынын жана анын Конституциянын тиешелүү ченемдерине шилтеме берүү менен укуктук негиздеменин жоктугу;
- кайрылууну кароо үчүн Кыргыз Республикасы үчүн күчүнө кире элек мыйзамдын же башка ченемдик укуктук актынын, эл аралык келишимдин Конституцияга ылайык келүүсүндө пайда болгон күмөндүүлүктүн же компетенттүүлүк жөнүндө талаш-тартыштарда ыйгарым укуктарга ээлик кылуу боюнча тараптардын көз караштары ортосунда карама-каршылыктардын, ошондой эле укук жаратуу жана/же укук колдонуу процессинде конкреттүү фактылык жана юридикалык жактарга байланыштуу Конституциянын жоболорун түшүнүүдө белгисиздик (так эместик, түшүнүксүздүк) кырдаалдардын пайда болуусуна негиздердин жоктугу саналат.

«Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык Мыйзам (30-берененин 5-бөлүгү) соттук коллегиянын кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө чечимине же тараптардын аны кабыл алуусуна даттануу мүмкүнчүлүгүн үч айдын ичинде карайт.

2021-жылы 8 аныктама даттанылган.

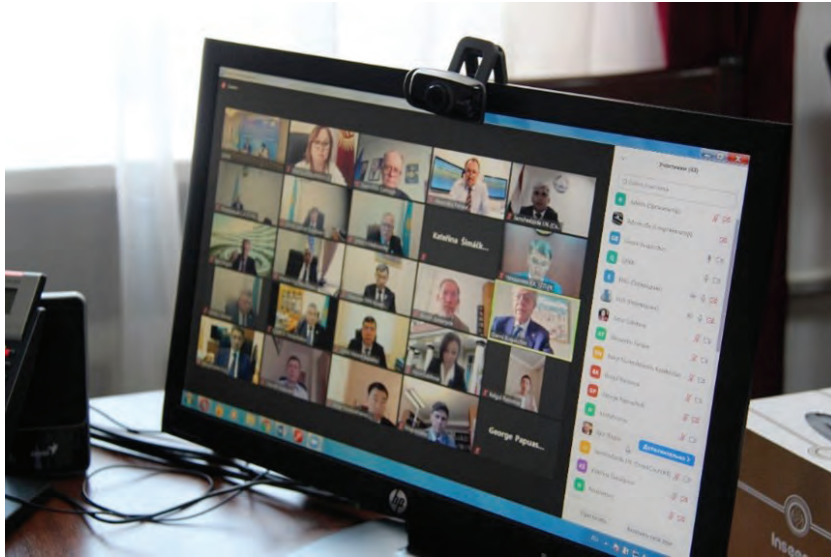
ЭЛ АРАЛЫК КЫЗМАТТАШТЫК

Башка мамлекеттердин конституциялык контролдоо органдары менен тыгыз өз ара аракеттенүү Кыргыз Республикасында конституциялык сот адилеттигин кыйла натыйжалуу ишке ашыруу үчүн тажрыйба алууга мүмкүндүк берет, бул, атап айтканда, Конституциялык соттун судьяларынын жана кызматкерлеринин эл аралык конференцияларга катышуусу аркылуу жетишилет.

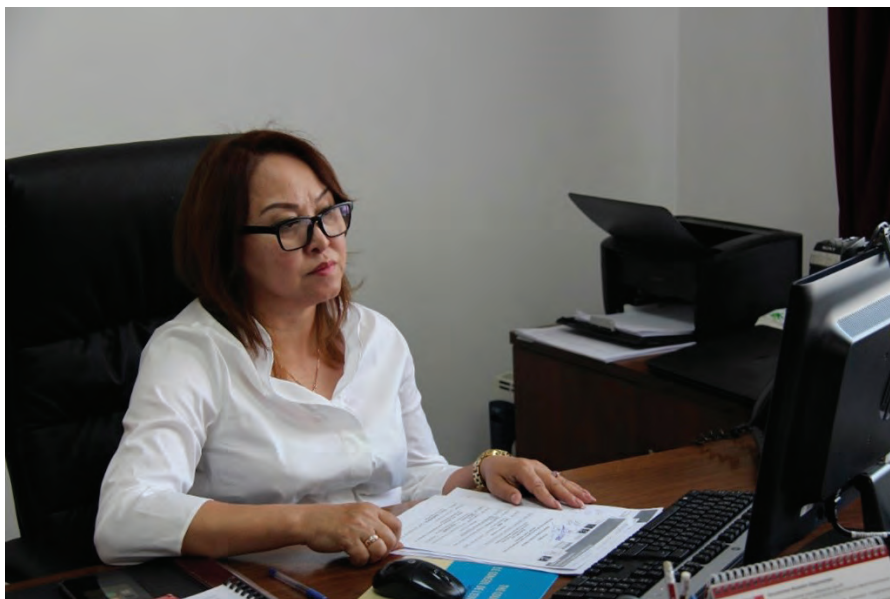
Бирок, COVID-19 коронавирустук пандемиядан улам келип чыккан кырдаалга байланыштуу 2020-жылдан бери эл аралык конференциялар онлайн режиминде өткөрүлүп келет.

Алсак, 2021-жылдын 25-июнунда конституциялык соттордун жана аларга шайкеш органдардын чечимдеринин аткарылышын камсыз кылуу маселелери боюнча эл аралык онлайн семинар өткөрүлдү.

Иш-чара 2020-2023-жылдарга карата Борбор Азияда мыйзам үстөмдүгүн орнотуу программасынын алкагында Укук аркылуу демократия үчүн Европа комиссиясы (Венеция комиссиясы) жана Казакстан Республикасынын Конституциялык кеңеши тарабынан уюштурулду.

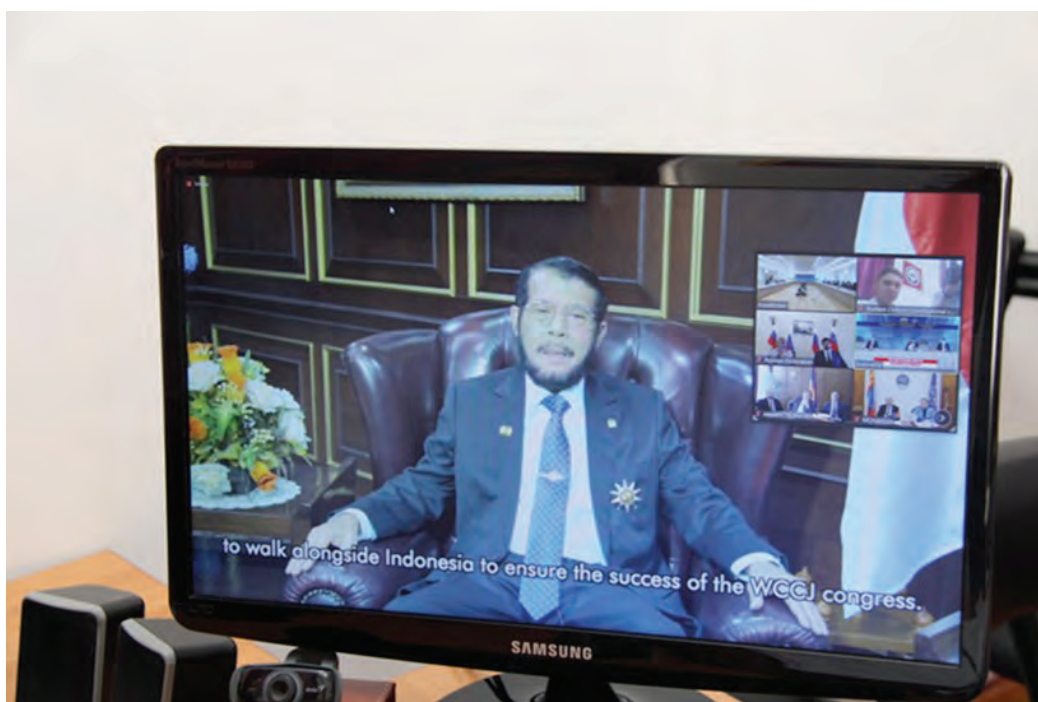
Бул семинардын ишине Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунан судья М.Р. Бобукеева жана чечимдердин аткарылышын талдоо жана мыйзамдарды системалаштыруу бөлүмүнүн башчысы З.Т. Эсеналиева катышты.

Өз кезегинде, судья М.Р. Бобукеева «Кыргыз Республикасында конституциялык реформанын жүрүшүндө конституциялык контролдоо органдарынын чечимдеринин аткарылышы» темасында баяндама жасаган жана Кыргызстандагы конституциялык реформа конституциялык контролдоо органынын статусуна оң таасирин тийгизгендигинин айрым маселелерине токтолгон.

Ал өз баяндамасында сот чечимдеринин натыйжалуу аткарылышын камсыз кылуу үчүн мыйзамдарга киргизилген өзгөртүүлөр жөнүндө кененирээк айтып берген.

Андан ары, иш-чаранын катышуучулары конституциялык контролдоо органдарынын жана ага органдардын чечимдеринин иш жүзүндө аткарылуусунун айрым көйгөйлүү маселелерин талкуулашты. Жалпысынан, катышуучулар ушул талкуу аянтчасынын уюштурулушу башка өлкөлөрдүн тажрыйбасын изилдөөгө жардам берди жана пикир, тажрыйба алмашуу аркылуу конституциялык контролдоо органдарынын чечимдеринин аткарылышын жакшыртууга багытталды деген ойлору бир жерден чыккан.

2021-жылдын 26-августунда Азиянын Конституциялык сотторунун жана аларга шайкеш институттардын Ассоциациясынын жыйыны видеоконференция режиминде болуп өткөн.

Жыйында уюштуруучулар Ассоциация мүчөлөрүнүн биргелешкен аракети менен мыйзамдуулуктун принциптерин орнотуу, тажрыйба алмашуу жана заманбап чакырыктарга жооп издөө боюнча ырааттуу иштер жүргүзүлүп жатканын белгилешти. Бири-биринин делегацияларынын башчылары өлкөлөрүндө болуп жаткан маанилүү иш-чаралар жана мындан аркы кызматташуу пландары тууралуу маалымат беришкен.

Ошону менен бирге Азиянын Конституциялык сотторунун жана ага тете институттардын Ассоциациясы менен Соттук-укуктук маселелер боюнча Европанын Конституциялык Сотторунун Конференциясынын ортосунда өз ара түшүнүшүү жөнүндө меморандумга кол коюлган.

Бул иш-чаранын уландысы катары 27-августта Интернет доору: Мыйзамдуулук, адамдык баалуулуктар, мамлекеттик көз карандысыздык» аттуу эл аралык симпозиум онлайн режиминде өткөн.

Ассоциациянын кезектеги жыйынына жана эл аралык симпозиумга Конституциялык соттун судьялары М.Р. Бобукеева жана Ж.А. Шаршеналиев катышкан.

2021-жылдын 15-17-сентябрында Индонезия Республикасынын Конституциялык соту тарабынан уюштурулган Ислам Кызматташтык Уюмунун (мындан ары – ИКУ) Конституциялык жана Жогорку сотторунун/ Кеңештеринин/Байкоочу-мамлекеттердин Кеңештеринин экинчи Судьялар конференциясы болуп өткөн.

Иш-чара «Адам укуктары жана конституциялуулук: мусулман өлкөлөрүнүн сот системасынын салымы» деген темада онлайн режиминде өткөн, ага ИКУга мүчө/байкоочу мамлекеттердин 38 Конституциялык жана Жогорку Сотторунун/кеңештеринин жана ага шайкеш институттарынын жетекчилери жана өкүлдөрү, чакырылган соттор жана эл аралык уюмдар катышкан.

Конференциянын жүрүшүндө катышуучулар тематикалык баяндамаларды жасашты, жумушчу комиссиянын отчетун угушту, ошондой эле конференциянын акыркы күнүндө жактырылган Баднунг декларациясынын долбоорун талкуулашкан.

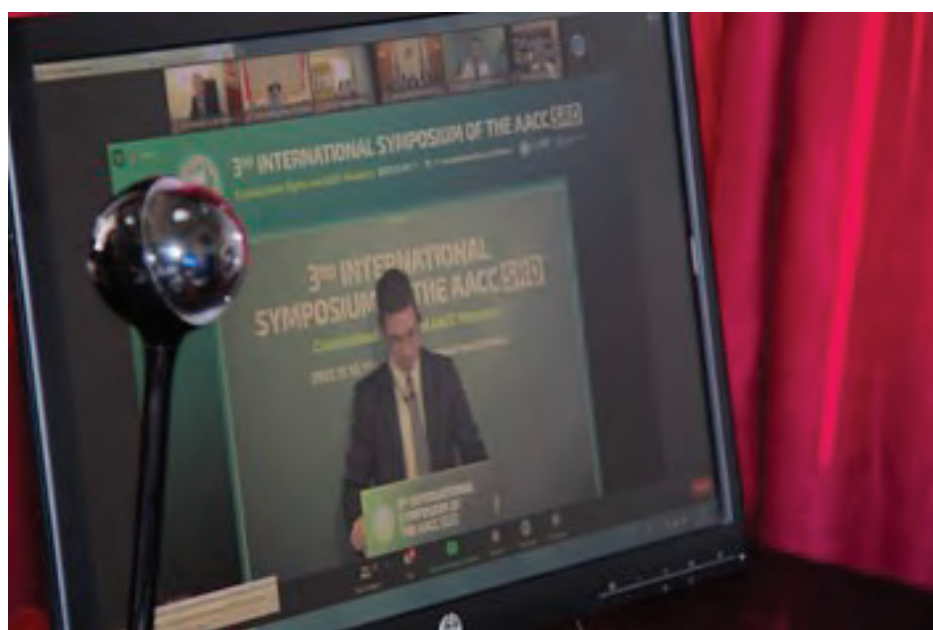
10-11-ноябрында Корея Республикасынын Конституциялык соту жана Туруктуу өкүлчүлүгү жана АКСА изилдөө жана өнүктүрүү боюнча катчылыгы тарабынан уюштурулган видеоконференция аркылуу «Азия Конституциялык сотторунун жана ага шайкеш институттардын Ассоциациясына мүчө мамлекеттердин конституциялык укуктары» деген темада III Эл аралык симпозиум болуп өткөн.

Симпозиумга Конституциялык соттун судьясы К.Ж. Кыдырбаев жана эксперттик-аналитикалык бөлүмүнүн улук консультанты Ч.М. Шергазиев катышкан.

Иш-чаранын жүрүшүндө Конституциялык соттун судьясы Кырккелди Кыдырбаев «Кыргыз Республикасынын конституциялык көзөмөл институтунун калыптанышынын жана өнүгүшүнүн айрым тарыхый аспектилери жөнүндө» деген темада баяндама жасаган.

Ассоциация 2010-жылы адамзаттын жалпы конституциялык баалуулуктарын жайылтуу максатында Азиянын конституциялык сот органдарынын аймактык форуму катары түзүлгөн.

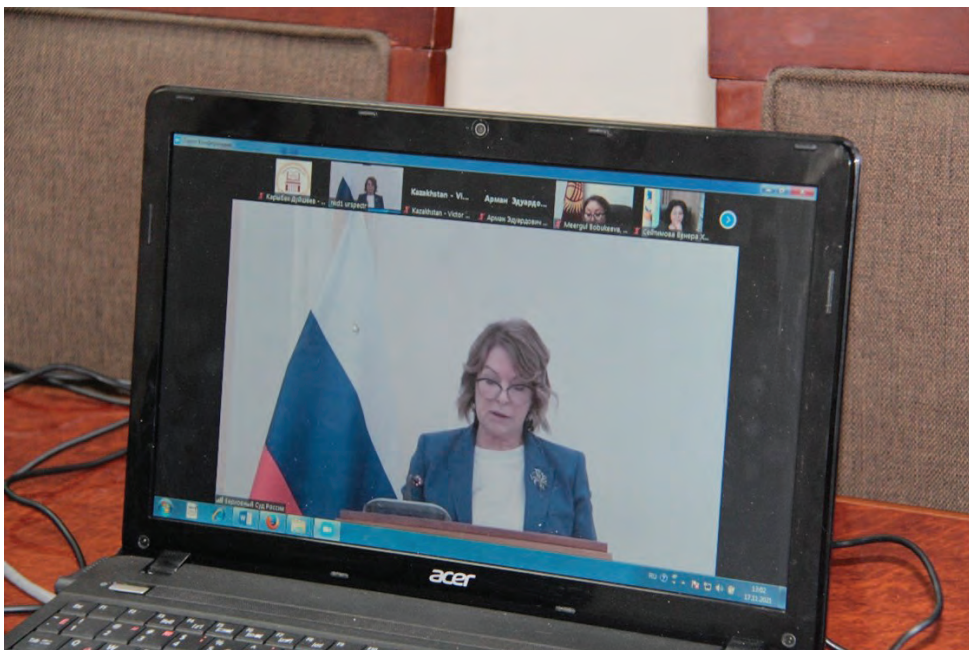

2021-жылдын 17-19-ноябрында Евразия экономикалык биримдигинин соту тарабынан уюштурулган «Евразия экономикалык биримдигинин мыйзамдарынын бирдей колдонулушун камсыз кылуу: соттун ролу» темасында видеоконференция байланышы аркылуу Евразия Экономикалык Биримдиги Сотунун IV Эл аралык конференция болуп өткөн.

Конференцияга Биримдикке мүчө мамлекеттердин жогорку сот органдарынын жана эл аралык сот органдарынын өкүлдөрү, Евразия экономикалык комиссиясынын өкүлдөрү, ЕАЭБ жана ЕБ алдыңкы илимий мекемелеринин окумуштуулары, ошондой эле практикалык юристтер катышкан.

Катышуучулар Биримдиктин мыйзамдарын бирдей колдонууга байланышкан негизги маселелерди, эл аралык соттордун, ошондой эле Бирликке мүчө мамлекеттердин сотторунун экономикалык укуктук мамилелер чөйрөсүндөгү сотторунун практикасындагы негизги жаңылыктарды, атаандаштык чөйрөсүндөгү коргоо, бажылык жөнгө салуу жана Биримдиктин бирдиктүү ички рыногун өнүктүрүүнүн көйгөйлүү маселелерин талкуулашкан.

2021-жылдын 19-22-ноябрында Конституциялык соттун судьясы Ж.А. Шаршеналиев Монтессори мектеби (Лакхнау, Индия) тарабынан уюштурулган Индиянын Конституциясынын 51-беренесине арналган «Туруктуу дүйнөлүк тартип үчүн глобалдык башкаруу» деген темада Дүйнөнүн Жогорку Сотторунун 22-эл аралык онлайн конференциясына катышкан.

Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту эл аралык уюмдардын мүчөсү катары

Конституциялык соттун эл аралык конституциялык сот адилеттигинин системасына интеграция болуусу, анын стратегиялык максаттарынын бири болуп саналат, ошондуктан Конституциянын үстөмдүгүн камсыз кылуу боюнча маанилүү милдетти ишке ашырууда Конституциялык сот жакынкы жана алыскы чет мамлекеттердин конституциялык контролдоо органдары жана ага шайкеш мекемелери, ошондой эле башка юридикалык институттар жана эл аралык уюмдар менен эки тараптуу жана көп тараптуу кызматташтыкты түзүүгө жана бекемдөөгө өзгөчө көңүл бурат.

Мурда белгиленгендей, башка мамлекеттердин конституциялык контролдоо органдары менен тыгыз өз ара аракеттенүү Кыргыз Республикасында конституциялык сот адилеттигин кыйла натыйжалуу ишке ашырууда тажрыйба алууга мүмкүндүк берет. Мындай өз ара аракеттенүү Конституциялык соттун конституциялык соттордун эл аралык бирикмелеринин ишмердигине катышуусу, эки тараптуу визиттер менен алмашуу жана ар кандай эл аралык көп тараптуу жолугушууларга катышуу аркылуу ишке ашат.

Конституциялык соттун эл аралык мамилелерин түзүү жана өнүктүрүүдөгү маанилүү кадам Европа Кеңешинин Укук аркылуу демократия үчүн Европа комиссиясы (Венеция комиссиясы) менен кызматташуу болду. Бул уюм менен кызматташуу демократияны чыңдоо, адам укуктарын жана негизги эркиндиктерин коргоо, конституциялык сот адилеттигинин баалуулуктарын жана принциптерин илгерилетүү боюнча башка юридикалык институттар менен байланыштарды кеңейтүүгө өбөлгө түздү. Венеция комиссиясынын сунуштары жана консультациялык-

эксперттик жардамы конституциялык көзөмөл институтун өнүктүрүүдө, Кыргыз Республикасында мыйзам үстөмдүгүн жана конституционализмди өнүктүрүүгө көмөк көрсөтүүдө практикалык колдонууну тапты.

Конституциялык соттун чечимдери Венеция комиссиясы тарабынан чыгарылган Конституциялык сот адилеттигинин бюллетенинде жана мүчө конституциялык соттордун эң маанилүү чечимдеринин жыйнагы болгон CODICES электрондук маалымат базасында жарыяланган.

1997-жылдан бери Кыргыз Республикасы жаңы демократиялык мамлекеттердин конституциялык контролдоо органдарынын конференциясынын мүчөсү. Конституциялык сот 2014-жылдын 19-январынан тартып Конституциялык сот адилеттиги боюнча Бүткүл дүйнөлүк конференциянын жана 2015-жылдын 14-августунан тартып Азиянын Конституциялык сотторунун жана ага шайкеш институттардын ассоциациясынын дагы толук кандуу мүчөсү. Конституциялык соттун өкүлдөрү жогоруда аталган эл аралык бирикмелер тарабынан уюштурулган эл аралык иш-чараларга байма-бай катышып турушат.

Бул уюмдардын толук кандуу мүчөсүнүн статусу Конституциялык соттун мүчө-өлкөлөрдүн конституциялык көзөмөл органдары менен кеңири өз ара аракеттенүүсүнө, конституциялык сот адилеттигин ишке ашыруу боюнча билим жана тажрыйба алмашууга, ошондой эле адамдын, жарандын негизги укуктарын жана эркиндиктерин коргоого көмөктөшөт.

Мындан тышкары, Европа Биримдиги (ЕБ), Германиянын Эл аралык кызматташтык коому (GIZ), Эл аралык кызматташтык боюнча Америка агенттиги (USAID), Бириккен Улуттар Уюмунун Өнүктүрүү программасы (ПРООН) сыяктуу эл аралык уюмдар менен тыгыз байланыштар түзүлдү.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН КОНСТИТУЦИЯЛЫК СОТУНУН ИШИНИН АЧЫКТЫГЫ ЖАНА АЙКЫНДУУЛУГУ

Жарчы

«Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 57-беренесине ылайык «Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун Жарчысы» (мындан ары – Конституциялык соттун Жарчысы) Конституциялык соттун расмий басылмасы болуп саналат. Аталган конституциялык Мыйзамдын 53-беренесинин жоболоруна ылайык корутунду актылар Конституциялык соттун бюллетенинде жарыяланууга тийиш.

Кабыл алынган чечимдер жөнүндө коомчулукка маалымдоо максатында Конституциялык соттун бюллетени жыл сайын чыгарылат. Мындан тышкары, Конституциялык соттун Жарчысында укук маселелери боюнча судьялардын жана окумуштуулардын илимий макалаларын жарыялоо практикасы бар.

Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун расмий сайты

Конституциялык соттун чечимдери жана корутундулары – «Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун Жарчысында» расмий басылмада, ошондой эле <https://constsot.kg/kg/> расмий веб-сайтында жарыяланат.

Сайт тынымсыз маалыматтарды жаңыртып, Конституциялык соттун ишмердүүлүгүн чагылдыруу боюнча иш алып барат.

Сайт төмөнкү негизги жандооч бөлүмдөрдү камтыйт:

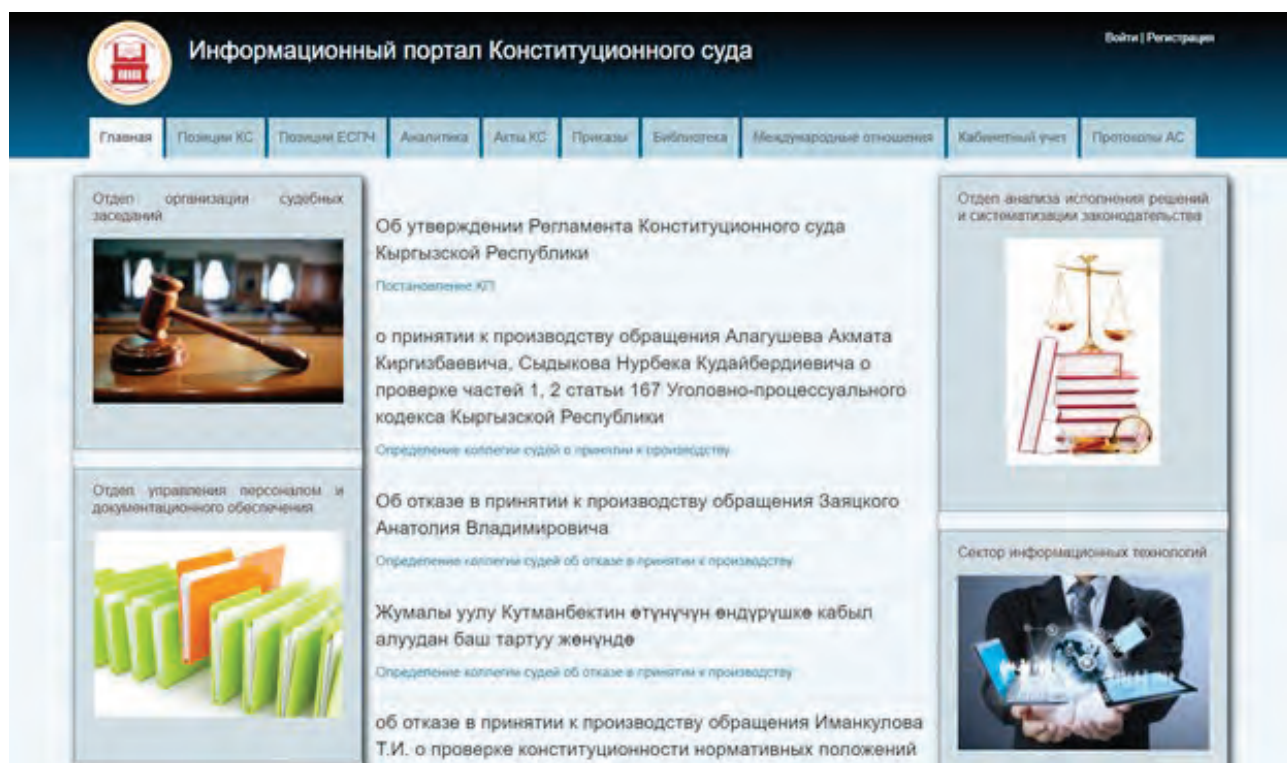
- «Конституциялык сот жөнүндө», анда конституциялык контролдоо органынын иши жөнүндө маалымат берилет;
- «Кайрылуулар», анда кабыл алынган кайрылуулар жана Конституциялык сотко кайрылуунун тартиби жөнүндө маалыматтар камтылган;
- «Отурумдар», анда отурумдардын календары, отурумдагы жүрүм-турум эрежелери жана отурумду видео аркылуу трансляциялоо жөнүндө маалымат берилет;
- Конституциялык соттун чечимдери жана корутундулары жарыяланган «Актылар»;
- «Конституциялык мыйзамдуулукту камсыз кылуу», анда ар бир жылдын аягында конституциялык мыйзамдуулуктун абалы жөнүндө маалымат жана чечимдердин аткарылышынын жүрүшү боюнча баяндама жарыяланып турат, ал системалуу түрдө жаңыланып турат;

- «Жарчы», учурда «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысы» расмий басылмасынын бардык сандары жайгаштырылган (тиешелүүлүгүнө жараша 2013-2019-жылдарга I-IX сандары);
- «Жылдык баяндама», анда 2013-2020-жылдар үчүн конституциялык контролдоо органынын отчеттору камтылган.

Мындан тышкары, Конституциялык соттун сайтында жаңылыктар түрмөгү, фото жана видео галереялар бар.

Конституциялык соттун Маалымат порталы

Конституциялык соттун Маалымат порталы кызматтык колдонууга арналган, колдонуучу белгилеген чыпкаларды, ачкыч сөздөрдү жана башка издөө параметрлерин колдонуу менен зарыл маалыматтарды табууда Конституциялык соттун судьяларынын жана аппаратынын ишин жеңилдетүүчү материалдарды камтыйт.

Коомчулук менен байланыш

Конституциялык сот тарабынан Кыргыз Республикасынын Конституциясынын күнүндө өткөрүлүүчү иш-чаралардын алкагында жыл сайын төмөнкү иш-чаралар өткөрүлөт:

- Республикалык дил баяндар конкурсу;
- Конституционализмдин жайкы мектептери.

2021-жылдын 6-майында «Конституция ар бир адамдын жашоосуна кандай таасир этет?» аттуу жалпы республикалык сынактын жеңүүчүлөрүнө сыйлыктар тапшырылган.

Сынак Конституциялык сот тарабынан USAID/IDLOнун Кыргыз Республикасындагы сот тутумун чыңдоо программасынын техникалык колдоосу менен мамлекеттин Баш Мыйзамынын Кыргызстандын ар бир жаранынын жашоодогу ордун жана маанисин ачып берген мыкты эсселерди жана видеороликтерди аныктоо максатында өткөрүлдү.

Сынактын жүрүшүндө 65 талапкердин материалы келип түшкөн, анын ичинен 61 дил баян жана 4 видеоролик, анын жыйынтыгы боюнча I орун Борбордук Азиядагы Америка университетинин 2-курсунун студенти Э.А. Насипкулова; II орун Кыргыз-Түрк «Манас» университетинин 4-курсунун студенти Б.У. Курманбеков; III орун Эл аралык «Ала-Тоо» университетинин 3-курсунун студенти С.Н. Аркабаев Жеңүүчүлөргө дипломдор жана баалуу сыйлыктар тапшырылды.

2021-жылдын 6-июлунан 9-июлуна чейин Конституциялык сот адам укуктары секторунун өкүлдөрү үчүн Конституционализмдин жайкы мектебин (КЖМ) өткөрдү.

Иш-чарага Кыргыз Республикасынын Акыйкатчысынын (Омбудсменинин) Аппаратынын кызматкерлери, бейөкмөт уюмдардын жана юридикалык коомчулуктун өкүлдөрү катышты.

КЖБнын алкагында катышуучуларга Конституциялык соттун мамлекеттик бийлик органдарынын тутумундагы орду жана ролу, анын ыйгарым укуктары, Конституциялык сотко кайрылуунун жалпы талаптары, Конституциялык сотто иштерди кароонун өзгөчөлүктөрү, укуктук анын чечимдеринин күчү жана аларды аткаруу тартиби.

Иш-чара «Адилет» укуктук клиникасы» коомдук фонду тарабынан ишке ашырылып, «Кыргыз Республикасында конституциялык сот адилеттигине жеткиликтүүлүктү кеңейтүү» долбоорунун алкагында уюштурулду.

Жыйынтыгында КЖБнын катышуучуларына сертификаттар тапшырылды.

Конституциялык соттун корреспонденциясы

Конституциялык соттун дарегине төмөнкүдөй кайрылуулар келип түшөт:

- судьялардын изилдөөсүн талап кылган;
- судьялардын изилдөөсүн талап кылбаган.

Ошентип, судьялар тарабынан изилдөөнү талап кылбаган кайрылуу Конституциялык соттун аппараты тарабынан каралат жана «Жарандардын кайрылууларын кароонун тартиби жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын алкагында чечилет.

2021-жылы Конституциялык соттун аппаратында 46 кайрылуу каралган.

Конституциялык соттун дараметин күчөтүү

Конституциялык соттун ишин кадрдык, уюштуруучулук, илимий-аналитикалык, маалымдоо-маалымкаттык, материалдык-техникалык жана башка жактан камсыз кылуу; конституциялык сот өндүрүшүнө байланышпаган маселелер боюнча келгендерди кабыл алуу; Конституциялык сотко кайрылууларды алдын ала негизде жана алар Конституциялык соттун судьялары тарабынан изилдөөнү талап кылган маселелерди козгобогон учурларда кароо Конституциялык соттун аппаратына жүктөлөт.

Ушуга байланыштуу Конституциялык соттун аппаратынын натыйжалуу иштешин камсыз кылуу максатында кызматкерлердин квалификациясын жогорулатуу үчүн белгилүү шарттар түзүлүүдө.

2021-жылдын 7-8-сентябрында чечимдердин аткарылышын талдоо жана мыйзамдарды системалаштыруу бөлүмүнүн башчысы З. Эсеналиева жана эксперттик-аналитикалык бөлүмдүн консультанты Б. Мырзаканов Түркия Республикасынын Конституциялык соту тарабынан уюштурулган Азиянын Конституциялык сотторунун жана ага теңештирилген мекемелеринин ассоциациясынын (АКСА) IX жайкы мектебине катышты.

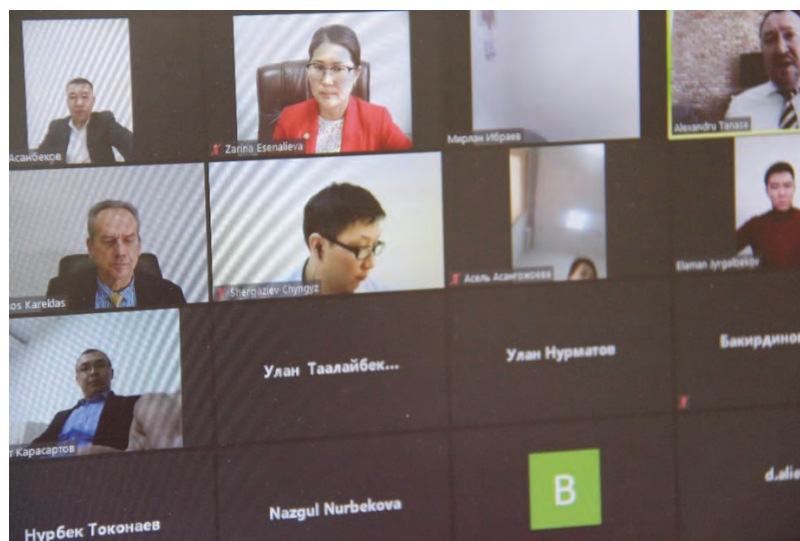
Жайкы мектеп видеоконференцбайланыш аркылуу өтүп, анын жүрүшүндө катышуучулар конституциялык юстиция органдарынын чечимдерин аткаруу көйгөйлөрү боюнча тематикалык баяндамаларды жасашты.

Конституциялык соттун аппаратынын кызматкерлери 2021-жылы бир катар тренингдерге катышты, алар «Кыргыз Республикасында конституциялык сот адилеттигине жеткиликтүүлүктү кеңейтүү» долбоорунун алкагында, ошондой эле Евробиримдиктин «Кыргыз Республикасында мыйзам үстөмдүгүн бекемдөөгө колдоо көрсөтүү 2-фаза» программасынын алкагында өткөрүлдү.

Ошентип, төмөнкү темалар боюнча тренингдер өткөрүлдү:

«Дин тутуу жана ишеним эркиндигинин конституциялык принциптери»

«Конституциялык укуктун ченемдерин чечмелөөнүн негиздери: түрлөрү, техникалык жана укуктук каражаттары жана ыкмалары»

*«Конституциянын үстөмдүгү жана конституциялык-укуктук чеч-
мелөө»*

*«Мамлекеттик бийлик бутактарынын ортосундагы компетенция
боюнча конституциялык талаштарды чечүү»*

Кыргыз Республикасынын Жогорку соту Евробиримдиктин «Кыргыз Республикасында мыйзам үстөмдүгү 2-фаза» программасынын колдоосу менен 2021-жылдын 22-декабрында Конституциялык соттун аппаратынын кызматкерлери Сот адилеттигинин Жогорку мектебинин алдындагы Сот адилеттигинин Жогорку мектеби тарабынан уюштурулган «Этика ченемдерин жана кызыкчылыктардын кагылышуусу боюнча эрежелерди сактоо коррупциянын алдын алуунун эң маанилүү механизми» семинарына катышты.

Иш-чара сот тутумунун кызматкерлеринин квалификациясын жогорулатуу, ошондой эле мамлекеттик кызматкерлердин коомдогу ролун жогорулатуу, заманбап шарттарда мамлекеттик кызматчыга зарыл болгон жүрүм-турум принциптерин жана сапаттарды, сот ишмердигине карата этикалык жүрүм-турумдун негизги жоболорун айтып берүү максатында өткөрүлдү.

1-тиркеме

Кайрылуулардын предметтери жөнүндө маалыматтар (өтүнүч, сунуштама, суроо-талап)

№ п/п	Кайрылуунун предмети	Жалпы саны
1	Ведомстволук актылар	
2	Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбоору	
3	Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун Указдары	
7	Кыргыз Республикасынын Президентинин Жарлыгы	
9	Конституциялык мыйзамдар	
10	Кодекстер	11
11	Мыйзамдар	2
12	Убактылуу Өкмөттүн декреттери	
13	Өкмөттүн токтомдору	
14	Жогорку Кеңештин Токтомдору	
15	Башка мамлекеттик органдардын актылары	
16	Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын актылары	
17	Сот актылары	
18	Эл аралык келишимдер	
	Бардыгы	13

2-тиркеме

Кайрылуулардын субъектилери жөнүндө маалыматтар (өтүнүч, сунуштама, суроо-талап)

№ п/п	Кайрылуунун субъектилери	Жалпы саны
1	КР Акыйкатчысы	
2	КР Жогорку соту	
3	КР Башкы прокурору	
4	КР Жогорку Кенеши	
5	Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары	1
6	КР Өкмөтү	
7	КР Президенти	
8	КР Премьер-министри	
9	КР судьясы (судьялар)	2
10	Жеке жактар	6
11	Жеке жак	37
12	КР Жогорку Кенешинин Фракциясы (фракциялар)	
13	Юридикалык жактар	
14	Юридикалык жак	4
	Бардыгы	50

3-тиркеме

**Кайрылуулардын аймактыгы боюнча маалымат
(өтүнүч, сунуштама, суроо-талап)**

№ п/п	Аймактар	Жалпы саны
1	Бишкек шаары	35
2	Ош шаары	
3	Баткен областы	2
4	Жалал-Абад областы	1
5	Иссык-Көл областы	3
6	Нарын областы	1
7	Ош областы	7
8	Талас областы	
9	Чүй областы	3
10	Россия Федерациясы	1
	Бардыгы	53

4-тиркеме

Кайрылуулардын гендердик белгиси боюнча маалыматтар

Арыздануучунун түрү	Кайрылуулардын саны	Кайрылуучулардын саны	Алардын ичинен	
			эркектер	аялдар
Жеке жак (жарандар)	37	37	31	6
Жеке жактар (жамааттык кайрылуулар)	6	9	5	4
Бардыгы	43	46	36	10

ГODOBOЙ ДOKЛAD KONCTИTУЦИОННОГО CУДА KЫРГЫЗCКОЙ PЕСПУБЛИКИ ЗА 2021 ГОД

Годовой доклад Конституционного суда Кыргызской Республики за 2021 год издан на кыргызском и русском языках, электронная версия размещена на официальном сайте <https://constsot.kg/ru/>.

Опубликовано при поддержке Программы «Верховенство права в Кыргызской Республике-2-я фаза», со-финансируемой Европейским Союзом и Федеральным министерством экономического сотрудничества и развития Германии (BMZ) и никоим образом не отражает мнение Европейского Союза, BMZ и их программ и проектов.

Издатель:

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Содержание

Предисловие.....	4
Состав Конституционного суда	6
Информация о состоянии конституционной законности по итогам анализа исполнения решений, принятых в 2021 году	8
Обзор решений Конституционной палаты, принятых в 2021 году	8
Обзор исполнения решений Конституционной палаты	26
Обеспечение высокого качества отправления правосудия	31
Статистика обращений	33
Содержание обращений/результаты рассмотрения обращений	35
Причины отказа в принятии обращения к производству.....	38
Международное сотрудничество.....	39
Конституционный суд Кыргызской Республики как член международных организаций.....	48
Открытость и прозрачность деятельности Конституционного суда	50
Вестник.....	50
Официальный сайт Конституционного суда	51
Информационный портал Конституционного суда.....	53
Связь с общественностью	54
Корреспонденция аппарата Конституционного суда	56
Повышение потенциала Конституционного суда	56
Приложение 1	61
Приложение 2	62
Приложение 3	63
Приложение 4	64

ПРЕДИСЛОВИЕ

В Кыргызской Республике проведена конституционная реформа, по итогам которой 5 мая 2021 года вступила в силу новая Конституция. Кыргызстан на существующем этапе с парламентско-президентской республики перешел в президентскую и остается приверженцем строительства демократического и правового государства.

Так, согласно новой Конституции высшим органом судебной власти, осуществляющим конституционный контроль посредством конституционного судопроизводства в целях защиты основ конституционного строя, основных прав и свобод человека и гражданина, обеспечения верховенства и прямого действия Конституции является Конституционный суд Кыргызской Республики (далее – Конституционный суд).

Как отмечают эксперты, одним из положительных аспектов новой Конституции является преобразование Конституционной палаты Верховного суда в Конституционный суд и наделение его дополнительными полномочиями.

Наряду с полномочиями, которыми ранее обладала Конституционная палата, такими как – разрешение дел о проверке соответствия законов и иных нормативных правовых актов Конституции Кыргызской Республики, дача заключения о конституционности не вступивших в силу международных договоров, участницей которых является Кыргызская Республика, а также дача заключения к проекту закона об изменениях и дополнениях в Конституцию, Конституционный суд будет осуществлять также следующие полномочия – дача официального толкования Конституции, разрешение споров о компетенции между ветвями государственной власти, дача заключения о соблюдении установленного порядка выдвижения обвинения против Президента.

Впервые в истории такого конституционного преобразования-изменений статуса и полномочий органа конституционного контроля, не состоялся разрыв преемственности института власти, что обеспечило устойчивость основ правовой системы в процессе ее развития.

Были соблюдены принципы независимости, несменяемости и неприкосновенности как института конституционного правосудия, так и его судей. Так, в соответствии с частью 1 статьи 5 Закона Кыргызской Республики «О Конституции Кыргызской Республики» действующие судьи Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики остались судьями Конституционного суда Кыргызской Республики и сохранили свои полномочия на весь срок избрания.

Успешное проведение демократических и правовых реформ в обществе зависит также от судебной власти, в том числе и органа конституционного контроля, как механизма, призванного обеспечить реализацию задач и функций правового государства, а также обеспечение примата Конституции. Поэтому верховенство Конституции является первоочередным приоритетом для гарантирования четкого распределения власти, верховенства права и становления поистине правового государства. И перед органом конституционного контроля стоит важная задача по охране и правильному применению норм Основного Закона государства.

В настоящее время принята вся нормативная правовая база для эффективного осуществления конституционного правосудия. Мы чётко осознаем, что дальнейшее поступательное развитие конституционного контроля в Кыргызской Республике, как важнейшего элемента на пути к достижению верховенства права, будет затруднительным без осознания и понимания другими органами государственной власти, а именно нормотворцами, роли и значимости решений Конституционного суда и их исполнения. Поскольку важная миссия, которую выполняют решения органа конституционного правосудия, направлена на поддержание конституционной законности в стране, и эффективность исполнения судебных решений является одним из основных элементов принципа верховенства права.

В настоящем докладе представлена информация о деятельности Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики (далее – Конституционная палата) до ее преобразования в Конституционный суд Кыргызской Республики и непосредственно ныне действующего органа конституционного контроля.

СОСТАВ КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА

В соответствии с конституционным Законом «О Конституционном суде Кыргызской Республики», Конституционный суд состоит из девяти судей: председателя, заместителя председателя и семи судей Конституционного суда.

На данный момент в Конституционном суде работают 8 судей, 1 место вакантно.

Действующий состав по состоянию на 1 апреля 2022 года:

Председатель **Осконбаев Эмиль Жолдошевич**

Заместитель председателя **Дуйшеев Карыбек Арстанбекович**

Судьи:

Бобукеева Меергул Рыскулбековна
Жумабаев Латип Пазылович
Касымалиев Мукамбет Шадыканович
Кыдырбаев Кырккелди Джумалиевич
Саалаев Жедигер Ибраимович
Шаршеналиев Жамил Асанбекович

Председатель
Осконбаев
Эмиль Жолдошевич

Заместитель председателя
Дуйшеев
Карыбек Арстанбекович

Судья
Бобукеева
Меергуль Рыскулбековна

Судья
Жумабаев
Латип Пазылович

Судья
Касымалиев
Мукамбет Шадыканович

Судья
Кыдырбаев
Кырккелди Джумалиевич

Судья
Саалаев
Жедигер Ибраимович

Судья
Шаршеналиев
Жамил Асанбекович

ИНФОРМАЦИЯ О СОСТОЯНИИ КОНСТИТУЦИОННОЙ ЗАКОННОСТИ ПО ИТОГАМ АНАЛИЗА ИСПОЛНЕНИЯ РЕШЕНИЙ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ, ПРИНЯТЫХ В 2021 ГОДУ

Обзор решений Конституционной палаты, принятых в 2021 году

В 2021 году до преобразования Конституционной палаты в Конституционный суд было принято 9 решений, из них:

- ❖ решений о признании нормативных правовых актов непротиворечащими Конституции – 1;
- ❖ решений о признании нормативных правовых актов противоречащими или частично противоречащими Конституции – 8.

1. Решением от 13 января 2021 года Конституционная палата дала оценку конституционности частей 2 и 5 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики и признала часть 2 статьи 259 указанного Кодекса не противоречащей Конституции при условии ее применения в конституционно-правовом смысле, который изложен в мотивировочной части решения, а также признала часть 5 статьи 259 обозначенного Кодекса противоречащей Конституции в той мере, в которой не предусмотрена возможность обжалования постановления следственного судьи о наложении ареста на имущество, в том числе, лицами, чьи интересы нарушены этим постановлением.

Конституционная палата в своем решении отметила, что, несмотря на неотложный характер ареста имущества и отсутствия в этой связи возможности своевременного извещения всех заинтересованных лиц, тем не менее, суды не вправе отказать в участии в судебном заседании лицам, явившимся по собственной инициативе, и чьи имущественные интересы могут быть затронуты судебным актом о наложении ареста. В противном случае будет нарушен один из основополагающих конституционных принципов – доступность правосудия – производного от права на судебную защиту и абсолютного по своей сущности.

В связи с чем, Конституционная палата отметила, что часть 2 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса отвечает публично-правовым целям уголовного судопроизводства и не противоречит Конституции при условии не нарушения судами принципа доступности правосудия для заинтересованных лиц на основе иных норм указанного Кодекса.

Кроме того, учитывая, что собственники имущества, могут привести достаточно обоснованные доводы об отсутствии причинно-следственной связи появления в их собственности арестованного имущества с преступными деяниями подозреваемого, обвиняемого, невозможность их участия в судебном заседании не обеспечивает конституционной гарантии реального доступа каждого к правосудию. Не предоставление участникам уголовного процесса, а также отмеченной категории лиц права на обжалование постановления следственного судьи об удовлетворении ходатайства о наложении ареста на имущество приводит к возможности ареста имущества без процессуальных гарантий защиты прав собственника.

Уголовно-процессуальным кодексом в числе фундаментальных принципов уголовного судопроизводства значится принцип обжалования любых процессуальных действий (бездействий) и решений (статья 21), который, безусловно, должен найти свою реализацию также в вопросе обжалования решения следственного судьи о наложении ареста на имущество, с предоставлением такого права и лицам, не являющимся подозреваемым или обвиняемым.

Недостатки существующего правового регулирования отмеченного порядка могут привести к недопустимому ограничению прав собственности лиц, не имеющих какой-либо связи с преступными действиями подозреваемого, обвиняемого.

Таким образом, отсутствие возможности обжалования ареста на имущество, в том числе, лицами, не являющимися подозреваемым, обвиняемым или лицом, несущим по закону материальную ответственность за его действия, не обеспечивает надлежащую защиту права собственности, вытекающей из принципа ее неприкосновенности, а также гарантии судебной защиты, принципа состязательности и равенства сторон уголовного судопроизводства, а потому не может быть признан соответствующим Конституции Кыргызской Республики (решение не исполнено).

2. Решением от 20 января 2021 года Конституционная палата дала оценку конституционности нормативного положения части 1 статьи 515 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «могут быть вызваны с их согласия», и признала его, не противоречащим Конституции.

Часть 1 статьи 515 указанного Кодекса предусматривает возможность вызова свидетеля, потерпевшего, его представителя, эксперта, если они являются гражданами иностранного государства, только с их согласия для производства процессуальных или судебных действий на территории Кыргызской Республики.

В своем решении Конституционная палата отметила, что УПК содержит все необходимые инструментарии для разрешения всех вероятных ситуаций, в том числе обусловленных невозможностью обеспечения участия потерпевшей стороны в судебном процессе, без нарушения принципов уголовного судопроизводства, включая принцип состязательности и равноправия сторон.

Так, в частности возможное отсутствие свидетеля, потерпевшего, его представителя, эксперта, если они являются гражданами иностранного государства и находятся за пределами Кыргызской Республики, компенсировано наличием института депонирования показаний. Депонирование показаний - это закрепление показаний потерпевшего и свидетеля следственным судьей, в случае, если имеются основания полагать, что более поздний допрос станет невозможным в силу объективных причин, связанных с опасностью для жизни и здоровья, тяжёлой болезнью потерпевшего, свидетеля, предстоящим их выездом за пределы или постоянным проживанием за пределами Кыргызской Республики.

Помимо этого, отсутствие по какой-либо причине потерпевшего компенсируется наличием института представительства, обязательным участием государственного обвинителя на уголовном процессе, который помимо решения публичных задач, защищает интересы потерпевшего, а также допустимостью при допросе потерпевшего и свидетеля использования технических средств в режиме видеосвязи (статьи 43, 194, 285 УПК).

Что касается интересов обвиняемого, то в уголовно-процессуальном законодательстве существуют более значимые компенсаторные механизмы. В соответствии с частью 3 статьи 17 УПК любые сомнения, в том числе возникшие в связи с неучастием потерпевшей стороны в судебных тяжбах, разрешается наиболее радикальным методом и должны трактоваться в пользу обвиняемого.

В свете рассматриваемого вопроса, если потерпевшим является иностранное лицо, признаваемое таковым по закону Кыргызской Республики, но по факту проживания или иной причине находящийся за пределами Кыргызской Республики, то пределы применения в отношении него мер уголовно-процессуального принуждения объективным образом ограничиваются, что обусловлено требованиями международного права.

В частности, Кыргызская Республика подписала и ратифицировала Конвенцию о правовой помощи и правовых отношениях по гражданским, семейным и уголовным делам, (г. Минск, 22 января 1993 года), заключены международные договоры с Российской Федерацией, Латвийской Республикой, Азербайджанской Республикой и рядом других стран. Эти международные соглашения содержат положения об исключительно добровольном характере явки свидетеля, потерпевшего, гражданского истца, гражданского ответчика и их представителей, а также эксперта, являющихся гражданами иностранного государства по запросу суда и запрет на возможные санкции и принуждения в случае их неявки.

Конституция Кыргызской Республики провозглашает, что Кыргызская Республика обладает полнотой государственной власти на своей территории, самостоятельно осуществляет внутреннюю и внешнюю политику (часть 2 статьи 1). То есть, верховенство власти Кыргызской Республики также, как и любого другого государства, простирается внутри государства и ограничивается его территорией.

Согласно Декларации о недопустимости интервенции и вмешательства во внутренние дела государств, принятой резолюцией 36/103 Генеральной Ассамблеи от 9 декабря 1981 года, ни одно государство не имеет права вмешиваться прямо или косвенно по какой бы то ни было причине во внутренние и внешние дела какого-либо другого государства. Каждое

государство обязано воздерживаться от использования или искажения вопросов о правах человека в качестве средства вмешательства во внутренние дела государств, оказания давления на другие государства в пределах государств и между государствами или группами государств.

Тем самым, в соответствии с вышеизложенным и принципами государственного суверенитета юрисдикция Кыргызской Республики не может распространяться на иностранных граждан, находящихся за пределами территории Кыргызской Республики.

Таким образом, Конституционная палата пришла к выводу, что оспариваемое нормативное положение было принято с учетом возможностей пространственного действия уголовно-процессуального законодательства, основано на общепринятых принципах и нормах международного права и не может нарушать конституционные гарантии равенства всех перед законом и судом, равенства прав иностранных граждан с правами граждан Кыргызской Республики, состязательности и равноправия сторон в уголовном судопроизводстве.

3. Решением от 27 января 2021 года Конституционная палата дала оценку конституционности нормативного положения пункта 39 Перечня заболеваний, при наличии которых лицо не может быть усыновителем, опекуном, попечителем, утвержденного постановлением Правительства Кыргызской Республики от 27 октября 2015 года №733, и признала оспариваемую норму указанного Перечня противоречащей частям 1, 2 статьи 16, части 1, абзацу первому части 2 статьи 20 Конституции.

В своем решении Конституционная палата отметила, что усыновление (удочерение) является наиболее предпочтительной формой устройства детей, оставшихся без попечения родителей, которое согласно статье 44 Кодекса Кыргызской Республики о детях выступает мерой защиты прав и законных интересов ребенка, который лишен родительской заботы в своем семейном окружении, допускающееся только как подходящий способ защиты прав детей, в интересах детей, лишенных родительской заботы в своем семейном окружении, а также в наилучших интересах детей.

Запрет на усыновление (удочерение) указанными лицами направлен на предупреждение возможного неблагоприятного воздействия таких лиц на жизнь, физическое и психическое здоровье усыновляемых (удочеряемых) детей, на формирование их как личностей. В основе данного законодательного ограничения лежит принцип максимального обеспечения интересов ребенка.

В то же время, на сегодняшний день общепризнано, что при проведении антиретровирусной терапии качество и продолжительность жизни ВИЧ-положительных людей повышается и практически не отличается от жизни ВИЧ-отрицательных людей. К тому же лицо, которое проходит терапию, достигает нулевой вирусной нагрузки, вследствие чего, не способно инфицировать других людей в бытовых условиях.

По определению Всемирной Организации Здравоохранения передача ВИЧ-инфекции не происходит через воздух, при обычных повседневных контактах или при совместном пользовании личными предметами и употреблении продуктов питания, а лишь в конкретных случаях, которые носят частный характер.

Таким образом, каких-либо оснований для введения особых ограничений для лиц, живущих с ВИЧ-инфекцией с учетом первоначальных стадий заболевания, а также при соблюдении медицинских предписаний, не усматривается.

Определенно, рассматриваемая категория граждан является социально уязвимой, обусловленной диагнозом ВИЧ/СПИД и сопутствующими этому негативными последствиями в социальном, физическом и психоэмоциональном состоянии. Это усугубляется тем, что общество подвергает неприятию данную категорию лиц в социум, что, в свою очередь, неблагоприятным образом отражается на всех сферах их жизни.

Предоставление возможности усыновления (удочерения) лицам, живущим с ВИЧ/СПИДом, позволит детям, оставшимся без родительского попечения, обрести полноценную семью, являющейся основополагающим условием повышения уровня жизни ребенка, необходимого для его физического, умственного, духовного, нравственного и социального развития (части 1, 2 статьи 36 Конституции), тем более, при наличии

родственной связи между усыновителями и усыновляемыми, а также фактически сложившегося совместного проживания.

Таким образом, оспариваемый пункт 39 Перечня заболеваний, при наличии которых лицо не может быть усыновителем опекуном (попечителем) и приемным родителем, устанавливающий заболевание - ВИЧ/СПИД как основание для отказа в усыновлении (удочерении) детей, оставшихся без попечения родителей, является несоразмерным ограничением права каждого на недискриминацию, гарантированного Конституцией Кыргызской Республики (решение не исполнено).

4. Решением от 17 февраля 2021 года Конституционная палата дала оценку конституционности нормативного положения части 3 статьи 430 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «не подлежат пересмотру в кассационном порядке решения суда апелляционной инстанции, вынесенные по жалобам на постановления следственного судьи», и признала его противоречащим Конституции в той мере, в какой имеет распространение на постановления следственного судьи, принятого по результатам рассмотрения жалобы на решение уполномоченного должностного лица о прекращении уголовного дела в досудебном производстве.

Конституционная палата в своем решении отметила, что обладание правом на обжалование процессуальных действий/бездействия и решений является важнейшей гарантией, позволяющей гражданам и иным лицам добиваться реализации своих прав и интересов.

Воплощение в жизнь гарантированного частью 1 статьи 40 Конституции права на судебную защиту на этапе досудебного производства осуществлено путём закрепления в уголовно-процессуальном законодательстве института следственного судьи, осуществляющего судебный контроль за законностью процессуальных действий/бездействия и решений уполномоченного должностного лица органа дознания, следователя, руководителя следственного подразделения, прокурора (пункт 41 статьи 5, часть 8 статьи 28, часть 2 статьи 30 УПК).

В силу оспариваемой нормы постановление о прекращении уголовного дела в досудебном производстве может стать предметом рассмотрения следственного судьи, а в последующем – суда апелляционной инстанции.

Однако, учитывая, что решение о прекращении уголовного дела в досудебном производстве принимается уполномоченным должностным лицом самостоятельно и является результатом окончательной оценки итогов расследования отдельного события, привлечшего в свое время внимание государства с точки зрения своей возможной противоправностью и может существенно затрагивать права, и законные интересы индивидов, Конституционная палата считает, что установленная законодателем система обжалования является недостаточной в вопросе обеспечения каждого правом на эффективное восстановление в правах через суд.

Это объясняется тем, что следственный судья также, как и любой другой человек, не огражден от совершения ошибок. Природа судебных ошибок обусловлена не только сложностями выяснения действительности фактических обстоятельств дела, но и сложностью правоприменения. Соответственно, указанные процессуальные решения не должны ограничиваться оценкой следственного судьи и апелляционной инстанции, а должны проходить через все установленные законодательством стадии системы пересмотра судебных актов, включая кассационную инстанцию.

Лишь в этом случае реализация конституционных гарантий о праве на судебную защиту и его неотъемлемой части – права на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом, может считаться полноценной (решение не исполнено).

5. Решением от 19 февраля 2021 года Конституционная палата дала оценку конституционности частей 2, 3 статьи 85 Закона Кыргызской Республики «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности», устанавливающих обязанность физических или юридических лиц, намеренных приобрести пороговое участие в капитале банка путем косвенного владения, предварительно получить письменное разрешение Национального банка, а также части 9 статьи 86 этого же Закона,

согласно которой в случаях приобретения порогового участия в капитале банка без разрешения Национального банка, последний вправе обратиться в суд с требованием о применении последствий ничтожной сделки.

Конституционная палата в своем Решении отметила, что оспариваемая норма сформулирована по методам разрешительной системы советского периода, характеризующаяся отсутствием четких критериев, ясных и строгих граней правового регулирования, предоставляющая управомоченному органу широкое и произвольное усмотрение. Тогда как удельный вес подзаконных актов Национального банка по вопросам осуществления банковского надзора и объем полномочий, делегированных на ведомственный уровень правотворчества, не должен допускать свободной трактовки воли законодателя подзаконными актами и должен быть строго лимитирован до пределов, не позволяющих переступить грань, за которым начинается ограничение прав и свобод, гарантированных Конституцией Кыргызской Республики.

Соотношение задач и функций, возложенных Конституцией на Национальный банк и значения конституционных гарантий свободы экономической деятельности недвусмысленно определяет границы возможного распространения в гражданский оборот компетенции Национального банка. Этот механизм может включаться лишь тогда, когда субъект предпринимательства уже становится косвенным владельцем порогового участия в капитале банка, а не до этого, как указано в оспариваемой норме. Предварительное регулирование условий сделок между лицами, еще не являющимися субъектами банковских правоотношений, является вторжением в зону свободного предпринимательства, тем самым, существующее правовое регулирование выходит за пределы допустимости компетенции Национального банка, перечень которого строго очерчен Основным Законом. Также Конституционная палата усматривает упречность оспариваемой нормы в том, что в силу предоставления Национальному банку самостоятельно определять порядок выдачи разрешения, уполномоченный орган путем ведомственного нормотворчества безгранично вторгается в такую чувствительную сферу, как введение со стороны государства ограничительных мер.

Вместе с тем Конституционная палата учитывает существование общепринятых международных стандартов (Резолюция 1617 (2005) Совета Безопасности ООН (ФАТФ), рекомендации Базельского комитета по банковскому надзору), которые содержат требования об осуществлении банковского надзора посредством более глубокого вторжения в сферу гражданского оборота нежели, чем это дозволено Национальному банку Конституцией Кыргызской Республики.

Принимая во внимание требования Венской конвенции о праве международных договоров о недопустимости невыполнения международного договора на основании положений своего внутреннего права, а также возможности в связи с этим наступления международно-правовых последствий санкционного характера, Конституционная палата признала оспариваемые нормы непротиворечащими Конституции.

В принятом Решении также отмечено, что при отсутствии устойчивых законодательных барьеров, способных исключить возможность совершения сделок бенефициаром, даже через третьих лиц, без прохождения процедуры согласования с Национальным банком (нотариальное удостоверение, государственная регистрация), применение такой суровой меры воздействия как признание сделки ничтожной, которая может привести к значительным имущественным потерям, в том числе, для добросовестных участников гражданского оборота, является перекосом в правовом регулировании и очевидным нарушением конституционных принципов справедливости и равной правовой защиты прав и интересов собственников всех форм собственности.

Исходя из общего смысла конституционных установок, государство обязано строить отношения с субъектами предпринимательской деятельности на основе добросовестности, честности, недискриминации и равноправия всех участников гражданского оборота.

Соответственно, правовые последствия, предусмотренные частью 9 статьи 86 рассматриваемого Закона, являются не соразмерным посягательством на конституционные гарантии о праве каждого на неприкосновенность собственности, экономическую свободу и свободное использование своего имущества (решение не исполнено).

6. Решением от 24 февраля 2021 года Конституционная палата дала оценку конституционности статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О чрезвычайном положении» и признала оспариваемую статью противоречащей части 3 статьи 20, абзацам первому, второму части 4 статьи 24 Конституции в той мере, в какой допускает задержание граждан во время чрезвычайного положения на срок свыше 48 часов и не предусматривает судебный контроль законности такого задержания.

В своем решении Конституционная палата отметила, что правовое регулирование чрезвычайных положений является обоснованной исключительной мерой для преодоления возникших для безопасности общества и государства угроз. Оно необходимо для недопущения произвола при использовании чрезвычайных мер.

Задержание является одной из форм ограничения конституционного права на свободу и личную неприкосновенность, направлено на ограничение свободы передвижения задержанного лица в конституционно значимых целях – охраны правопорядка и общественной безопасности, неотвратимости ответственности и справедливого разбирательства дел в суде.

Однако при этом никто не может быть подвергнут задержанию на срок более 48 часов без судебного решения, каждое задержанное лицо в срочном порядке и в любом случае до истечения 48 часов с момента задержания должно быть доставлено в суд для решения вопроса о законности его задержания (абзацы первый, второй части 4 статьи 24 Конституции). Тем самым Основной Закон требует даже во время чрезвычайного положения избегать необоснованного вторжения в сферу личной автономии граждан и не допускать избыточного ограничения свободы лиц, в отношении которых она применяется, и во всяком случае соблюдать конституционный запрет на их принудительную изоляцию на срок более 48 часов без судебного решения.

Таким образом, любое задержание может считаться конституционно оправданным, если его применение было вызвано необходимыми основаниями, соразмерно совершенному деянию и не сопровождалось произвольным определением продолжительности ограничения свободы задержанного лица.

Оспариваемая статья позволяет подвергнуть задержанию лиц, нарушивших комендантский час на срок свыше 48 часов без судебного решения, что является недопустимым ограничением права каждого на свободу и личную неприкосновенность.

Действие режима чрезвычайного положения не может служить оправданием при установлении срока задержания, поскольку согласно Конституции, законом не могут устанавливаться ограничения прав и свобод в иных целях и в большей степени, чем это предусмотрено ею (часть 3 статьи 20).

Кроме того, все лица должны иметь доступ к суду, в том числе для оспаривания законности задержания и в период действия чрезвычайного положения не может быть исключением (решение не исполнено).

7. Решением от 3 марта 2021 года Конституционная палата дала оценку конституционности нормативного положения пункта 3 части 1, части 2 статьи 61, пункта 2 части 2 статьи 64 конституционного Закона Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», а также пункта 18 статьи 1 конституционного Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений и дополнений в конституционный Закон Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» от 23 апреля 2015 года №88.

Оспариваемые нормы устанавливают требования о внесении избирательного залога при регистрации политических партий для участия на выборах в Жогорку Кенеш, а также преодолении регионального порога 0,7% голосов избирателей по каждой области, городам Бишкек и Ош для участия в распределении депутатских мандатов.

В своем Решении Конституционная палата отметила, что установление порядка проведения выборов Президента и депутатов Жогорку Кенеша относится к дискреции законодателя, который правомочен создавать соответствующие правовые механизмы по упорядочиванию процесса выборов, в том числе устанавливать определенные требования к кандидатам, претендующим на выборные должности, одним из которых является изби-

рательный залог. Избирательный залог, с одной стороны, оказывает влияние на мотивацию гражданина, решившего приобрести статус кандидата, с другой, выполняет функцию по предупреждению участия в выборах лиц, заведомо не имеющих достаточной поддержки избирателей и использующих свой статус в корыстных целях, дискредитирующих имидж демократических выборов. Иными словами, избирательный залог используется законодателем в качестве инструмента с широким спектром охранительного действия и служит правомерной целью.

В тоже время, устанавливая размер избирательного залога, законодатель не вправе допускать решений, способных нивелировать саму суть конституционного права граждан быть избранными и закрывать доступ к свободным демократическим выборам. Размер избирательного залога, выполняя свое основное предназначение, должен быть исключительно обоснованным и соразмерным финансовой возможности преобладающего большинства населения страны. В противном случае, чрезмерно высокий размер избирательного залога может обернуться инструментом политического воздействия и структурирования политических отношений в пользу сугубо обеспеченных кандидатов, став, одновременно, обременительным для кандидатов, имеющих серьезный политический вес, но не обладающих финансовыми ресурсами.

Установление чрезмерно высокого размера избирательного залога приведет к утрате им статуса требования и трансформирует в ограничение, несоразмерное конституционно значимым целям, тем самым приобретет дискриминационный характер, препятствующий свободному доступу к выборам, что приведет к дальнейшему развитию политической коррупции и возможности искусственного изменения расклада политических сил.

Конституционная палата отметила, что, несмотря на отсутствие информации о финансово-экономических расчетах и иных обоснованиях, размер избирательного залога равный 5 000 000 сомов является чрезмерным и не отвечает принципам адекватности и разумности, соответственно, противоречит Конституции.

В то же время, ввиду отсутствия методологии, позволяющей определить адекватность размера избирательного залога, а также

учитывая, что заявителями не были приведены четкие и вразумительные доказательства о том, что размер избирательного залога равный 1 000 000 сомов является чрезмерным, Конституционная палата, воздержалась от признания действующего размера избирательного залога противоречащей Конституции. Но в тоже время отметила о необходимости проведения законодателем повторной оценки действующего размера избирательного залога с точки зрения экономической обоснованности и не нарушения баланса между предназначением залога, носящего публичный характер, и конституционным требованием о предоставлении возможности каждому гражданину быть избранным в органы власти на свободных демократических выборах.

Касательно преодоления избирательного регионального порога в 0,7 процентов Конституционная палата отметила, что применение такого механизма обусловлено тем, что политические партии, выполняя публичную функцию, должны выражать интересы не только значительной части общества, но и быть способными заручиться поддержкой, по крайней мере, небольшого электората с каждого региона, во избежание проникновения в высший орган законодательной власти «местечковых» партий и группировок (в том числе экстремистского характера), деятельность которых может привести к дестабилизации и расколу общества. Поэтому данная норма была признана непротиворечащей Конституции (решение не исполнено).

8. Решением от 10 марта 2021 года Конституционная палата дала оценку конституционности примечания статьи 170 Уголовного кодекса Кыргызской Республики изложенного словами «лицо, добровольно освободившее похищенного человека в течение 72 часов с момента похищения, освобождается от уголовной ответственности за деяния, предусмотренные частью 1 или пунктами 1-5 части 2 настоящей статьи» и признала его, противоречащей Конституции.

Замысел законодателя при установлении исследуемого порядка очевиден. Спасение жизни и сохранение здоровья человека по своей значимости не сопоставимы с другими задачами государства в сфере организации об-

щественной жизни. Нельзя не согласиться и с тем, что главным фактором, подталкивающим человека, совершившего преступление, к позитивному поведению, является наличие льгот при наступлении ответственности и назначении наказания, в случае соблюдения виновным определенных законодательством форм поведения.

Иными словами, использование законодателем в нормотворческой деятельности таких правовых рычагов допустимо и добровольное освобождение похищенного человека в течение определенного периода времени может восприниматься в качестве особого обстоятельства, способного существенно повлиять на положение виновного.

Вместе с тем при выборе того или иного способа правового регулирования законодатель обязан применять те регуляторы, которые позволят достигнуть цели без нарушения конституционных и общеправовых принципов, а также игнорирования законных интересов, как частных, так и публичных.

Похищение человека характеризуется высокой степенью общественной опасности и расценивается как тяжкое преступление против личности всем мировым сообществом, соответственно, не может подпадать под категорию малозначительных деяний, за которое уголовное наказание может не последовать. Учитывая высокий уровень общественной опасности, похищение человека считается оконченным преступлением с момента захвата и начала его перемещения. Следовательно, добровольное освобождение похищенного человека до истечения 72 часов также не может подпадать под добровольный отказ от совершения преступления.

Провозглашение свободы и неприкосновенности личности означает, прежде всего, неотвратимость ответственности, в том числе уголовной, за нарушение этой конституционной установки, выполняющей как частную, так и публичную функцию. Из этого следует, что в силу вышеуказанного конституционного принципа лицо, добровольно освободившее похищенного человека в течение 72 часов, не может быть полностью освобождено от уголовной ответственности. С учетом вышеуказанных обстоятельств, достижение цели оспариваемого примечания допустимо в порядке, не отрицающем вину и не исключаящем уголовную

ответственность, а посредством установления значительной разницы между законодательными мерами наказания в зависимости от степени позитивности поведения виновного в похищении человека. Подобный подход не только будет отвечать общеправовым принципам, но и позволит исключить стимулирующий похищение человека эффект, содержащийся в оспариваемом примечании в силу допустимости безнаказанности виновного лица. Иными словами, нельзя игнорировать и правом других лиц быть защищенными от этого преступления, что может быть достигнуто лишь неотвратимостью уголовной ответственности.

Таким образом, оспариваемое примечание к статье 170 Уголовного кодекса не отвечает конституционным и общеправовым принципам, соответственно, противоречит Конституции Кыргызской Республики.

В рассматриваемом случае Конституционная палата не может ограничиться констатацией факта неконституционности оспариваемого нормативного предписания, поскольку это повлечет серьезный дефект правовой системы в связи с удалением существенного фрагмента правового регулирования, что может привести к тяжелым последствиям в сфере обеспечения прав и свобод человека. В этой связи, до приведения уголовного законодательства в соответствие с настоящим Решением, подлежит применению часть 3 статьи 170 Уголовного кодекса за исключением слов «по истечении 72 часов» (решение не исполнено).

9. Решением от 17 марта 2021 года Конституционная палата дала оценку конституционности нормативного положения части 1 статьи 268 Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «вынесенного по существу дела», и признала оспариваемое нормативное положение противоречащим Конституции.

В своем решении Конституционная палата отметила, что Административно-процессуальный кодекс в целях эффективного восстановления нарушенных прав и, одновременно, обеспечения принципа *res judicata* (окончательно разрешенное дело) предусматривает возможность пересмотра вступивших в законную силу судебных актов, в том числе по вновь открывшимся обстоятельствам.

Производство по вновь открывшимся обстоятельствам – это одна из форм проверки законности и обоснованности судебных актов, вступивших в законную силу. Сущность этого института заключается в правовой переоценке обстоятельств, установленных судом при рассмотрении дела, уже с учетом вновь открывшихся обстоятельств, которые могут существенно повлиять на исход дела, и служит средством полной реализации принципа объективной истины.

Административно-процессуальный кодекс, предусматривая возможность исправления таким образом ошибочных судебных актов, тем не менее, очерчивает границы, при которых это допустимо с учетом принципа правовой определенности.

Из содержания оспариваемой нормы вытекает, что участниками процесса при поданном им заявлении о пересмотре судебных актов по вновь открывшимся обстоятельствам могут быть пересмотрены только судебные акты, вынесенные по существу дела, каковыми согласно статье 171 вышеуказанного кодекса являются решения.

Тем самым, законодатель, преследуя цель процессуальной экономии и правовой определенности судебных актов, недопущения затягивания судебных процессов и нарушения принципа рассмотрения дела в разумный срок, а также злоупотреблений правом недобросовестными участниками судебных процессов исключил промежуточные судебные акты (определения) из числа актов, допускаемых к пересмотру по вновь открывшимся обстоятельствам.

Промежуточные судебные акты являются отражением различных этапов судебного разбирательства и в своей совокупности способствуют принятию итогового решения. В зависимости от правовой природы промежуточные судебные акты, при общности основных требований, существенно различаются по степени значимости и наступлению юридических последствий.

В ряде случаев промежуточные судебные акты, действительно, носят ярко выраженный вспомогательный характер. Однако в других случаях они выходят за пределы данного значения, имеют самостоятельную ценность и могут существенно влиять на исход дела, затрагивая при этом важнейшие интересы, как личности, так и общества, и государства. Такие промежуточ-

ные судебные акты по своей функциональной направленности имеют все черты итоговых актов и способны оказывать влияние как на развитие судебного процесса (к примеру: восстановление срока исковой давности), так и пресекательное воздействие на него (отказ в принятии к производству, применение срока давности, прекращение производства по делу). Иными словами, они играют существенную, а порою и решающую роль в исходе дела, порождают правовые последствия, выходящие за рамки процессуальных правоотношений, а потому не могут считаться «рядовыми». Следовательно, исходя из целей обеспечения фундаментальных гарантий участникам судопроизводства по смыслу статей 20 и 40 Конституции Кыргызской Республики, они не должны рассматриваться как судебные акты, пересмотр которых по вновь открывшимся обстоятельствам может быть перенесено на стадию после рассмотрения дела по существу и вынесения итогового решения.

При таких обстоятельствах невозможность пересмотра промежуточных судебных актов, вступивших в законную силу, вынесенных не по существу дела, по вновь открывшимся обстоятельствам до принятия судом итогового решения (когда промежуточные акты могут быть обжалованы или пересмотрены по вновь открывшимся либо новым обстоятельствам совместно с итоговым судебным решением), является ограничением конституционного права на судебную защиту, что в силу императивного требования пункта 8 части 5 статьи 20 Конституции, недопустимо ни при каких обстоятельствах (решение не исполнено).

Обзор исполнения решений Конституционной палаты

С момента формирования Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики (2013 г.), а в настоящее время Конституционного суда, принято 117 решений и 1 заключение, из них:

- ❖ решений о признании нормативных правовых актов непротиворечащими Конституции – 72;
- ❖ решений о признании нормативных правовых актов противоречащими или частично противоречащими Конституции – 45.

Анализ информации, предоставляемой нормотворческими органами, чьи акты явились предметом рассмотрения органа конституционного контроля, показывает, что по состоянию на 31 декабря 2021 года из 64 решений, из содержания которых вытекает необходимость внесения изменений в законодательство, остаются не исполненными 21 решение Конституционной палаты.

При этом по 21 решению Конституционной палаты 11 законопроектов одобрены соответствующими постановлениями Кабинета Министров Кыргызской Республики и внесены на рассмотрение Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, 2 законопроекта находятся на рассмотрении Кабинета Министров Кыргызской Республики, 8 законопроектов находятся на стадии разработки, согласования с министерствами и ведомствами Министерством юстиции Кыргызской Республики.

1) **Решение от 14 сентября 2015 года** по делу о проверке конституционности части 1, пункта 2 части 2 статьи 2, абзаца 3 статьи 3, пунктов 1, 2 статьи 4, частей 1, 2 статьи 5, частей 1, 3 статьи 6, статьи 7 Закона Кыргызской Республики «О биометрической регистрации граждан Кыргызской Республики».

2) **Решение от 27 ноября 2015 года** по делу о проверке конституционности нормативного положения части 11 статьи 22 конституционного Закона Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики».

3) **Решение от 27 января 2016 года** по делу о проверке конституционности абзаца второго части 1 статьи 14 Закона Кыргызской Республики «О местной государственной администрации».

4) **Решение от 2 ноября 2016 года** по делу о проверке конституционности части 5 статьи 15, частей 3, 5, 7 статьи 21, пунктов 1-5 части 1 статьи 22 Закона Кыргызской Республики «О противодействии организованной преступности».

5) **Решение от 1 ноября 2018 года** по делу о проверке конституционности статьи 15, пункта 4 статьи 17 Закона Кыргызской Республики «О защите государственных секретов Кыргызской Республики».

6) **Решение от 13 февраля 2019 года** по делу о проверке конституционности подпунктов «б», «в», «г» пункта 11 статьи 1 Земельного кодекса Кыргызской Республики.

7) **Решение от 24 апреля 2019 года** по делу о проверке конституционности пункта 35 части 1 статьи 3 Закона Кыргызской Республики «О Регламенте Жогорку Кенеша Кыргызской Республики».

8) **Решение от 24 октября 2019 года** по делу о проверке конституционности подпункта «б» пункта 8 статьи 1 и статьи 2 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики».

9) **Решение от 18 марта 2020 года** по делу о проверке конституционности абзаца второго части 7 статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О статусе судей Кыргызской Республики».

10) **Решение от 16 сентября 2020 года** по делу о проверке конституционности части 4 статьи 106 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики.

11) **Решение от 21 октября 2020 года** по делу о проверке конституционности части 2 статьи 12 и пункта 1 части 2 статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О статусе судей Кыргызской Республики».

12) **Решение от 16 декабря 2020 года** по делу о проверке конституционности части 5 статьи 293 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики.

13) **Решение от 23 декабря 2020 года** по делу о проверке конституционности части 1 статьи 352 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики.

14) **Решение от 13 января 2021 года** по делу о проверке конституционности частей 2, 5 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики.

15) **Решение от 27 января 2021 года** по делу о проверке конституционности пункта 39 Перечня заболеваний, при наличии которых лицо не может быть усыновителем, опекуном (попечителем) и приемным родителем, утвержденного Постановлением Правительства Кыргызской Республики от 27 октября 2015 года №733.

16) **Решение от 17 февраля 2021 года** по делу о проверке конституционности нормативного положения части 3 статьи 430 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «не подлежат пересмотру в кассационном порядке решения суда апелляционной инстанции, вынесенные по жалобам на постановления следственного судьи».

17) **Решение от 19 февраля 2021 года** по делу о проверке конституционности частей 2, 3 статьи 85 Закона Кыргызской Республики «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности», в части, обязывающей получение любым физическим или юридическим лицом предварительного разрешения Национального банка на приобретение акций или доли юридического лица, владеющего 10 и

более процентами голосующих акций какого-либо банка, а также части 9 статьи 86 данного Закона.

18) **Решение от 24 февраля 2021 года** по делу о проверке конституционности статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О чрезвычайном положении».

19) **Решение от 3 марта 2021 года** по делу о проверке конституционности пункта 3 части 1, части 2 статьи 61, пункта 2 части 2 статьи 64 конституционного Закона Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», а также пункта 18 статьи 1 конституционного Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений и дополнений в конституционный Закон Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» от 23 апреля 2015 года №88.

20) **Решение от 10 марта 2021 года** по делу о проверке конституционности примечания к статье 170 Уголовного кодекса КР, изложенного словами «лицо, добровольно освободившее похищенного человека в течение 72 часов с момента похищения, освобождается от уголовной ответственности за деяния, предусмотренные частью 1 или пунктами 1-5 части 2 настоящей статьи».

21) **Решение от 17 марта 2021 года** по делу о проверке конституционности нормативного положения части 1 статьи 268 Административно-процессуального кодекса КР, выраженного словами «вынесенного по существу дела».

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ВЫСОКОГО КАЧЕСТВА ОТПРАВЛЕНИЯ ПРАВОСУДИЯ

При поддержке Программы по укреплению судебной системы в Кыргызской Республике, реализуемой программой ИДЛО/ЮСАИД, в целях повышения качества работы с обращениями в Конституционном суде была внедрена Система электронного документооборота (СЭД). Данная система позволяет полностью автоматизировать делопроизводство в Конституционном суде.

Основной целью СЭД является автоматизация работ, проводимых с обращениями, жалобами и иными документами, создание и ведение базы электронных документов, повышение эффективности работы с обращениями, улучшение качества, полноты и достоверности информации, исключение утери документов и т.д.

Электронные версии документов после их регистрации вводятся в систему, что позволяет вести контроль за своевременным исполнением документов. Кроме того, СЭД позволяет отслеживать нагрузку судей и

сотрудников, что необходимо при наложении резолюции. Исполнитель документа получает уведомление о наложении резолюции и о сроках исполнения документа.

Для каждого пользователя создан «Рабочий кабинет» с содержанием информации о текущей работе пользователя.

Для проведения анализа обращений, СЭД дает широкие возможности, к примеру, при выводе статистической отчетности по обращениям, поступившим в Конституционный суд.

Возможности поисковика облегчают поиск необходимого документа в кратчайшие сроки.

КОНСТИТУЦИОННЫЙ СУД
Кыргызской Республики
СЭД КС КР

Кыргызский Русский Выход

Документы Нагрузка судей Нагрузка сотрудников Судебные заседания Поиск Документация Сведения Рабочий кабинет Итоговые акты

Конституционное судопроизводство

Обращения

Ход-во, запрос, представление
ДРУГИЕ-жалобы
ДРУГОЕ
Заключение КП
Материалы дела
ОКС о принятии к производству
ОКС об отказе к производству
Определение КП
Определение о соединении
Определение судьи
Постановление КП
Решение КП

Жалобы
Поручения
Входящие документы
Исходящие документы
Обращения граждан

Обращения

Номер документа: Год регистрации: <ВСЕ> Применить фильтр Отмена

Дата регистрации с: по: Краткое содержание:

Заявитель: Исполнитель:

Подразделение: <ВСЕ>

Вид обращения: <ВСЕ>

Всего записей: 709

Номер документа	Дата регистрации	Заявитель	Краткое содержание	Резолюция руководства	Исполнитель	Срок исполнения	Электронная копия	Результат рассмотрения
Кс-К-974	28.02.2022	Ор "Чылым шамы"	О проверке соответствия части 6 статьи 14 Закона Кыргызской Республики «О мирных собраниях», выраженного словами «Решение суда первой инстанции о запрете или ограничении собраний может быть обжаловано в вышестоящий суд в течение 24 часов со дня его вынесения», абзацу 1 части 1 и частям 2, 4, 5 статьи 23, части 1 статьи 61 Конституции Кыргызской Республики.		Саалаев Ж.И.	29.03.2022	Кс-К-974 от 29.03.2022.pdf	
Кс-О-986	22.02.2022	Омуркул уулу Элан, Турганбаев М.Ж.	О проверке соответствия части 13 статьи 121 Уголовно-процессуального кодекса части 5 статьи 23, части 1 статьи 61, части 4 статьи 100 Конституции Кыргызской Республики.	Осмонбаев Э.Ж. Мусаева Э.Н.	Бобуева М.Р.	23.03.2022	Кс-О-986 от 22.02.2022.pdf	
К-946	31.01.2022	Кайралипов Р.К.	О признании неконституционными статьи 282 Гражданского кодекса Кыргызской Республики, статьи 77 Закона Кыргызской Республики "О статусе судебных исполнителей и об исполнительном производстве", а также пункта 1 Приложения 2 к Закону Кыргызской Республики "О статусе судебных исполнителей и об исполнительном производстве и противоречащими частям 1 и 2 статьи 27, частям 1 и 2 статьи 45 Конституции Кыргызской Республики.	Дуйшеев К.А. Мусаева Э.Н.	Бобуева М.Р.	01.02.2022	К-946 от 31.01.2022.pdf	отказ
П-956	31.01.2022	Ли Андрей Георгиевич	О проверке соответствия подпункта «г» пункта 1, пунктов 2 и 4 части 1 статьи 13 Закона Кыргызской Республики «О защите здоровья граждан Кыргызской Республики от последствий потребления табака, никотина и воздействия окружающего табачного дыма и вредных веществ» частям 1, 2, 4, 5 статьи 23, части 1 статьи 31, статьи 41, части 1 статьи 42, части 1 статьи 43, части 1 статьи 53, статьи 55, части 1, 2 статьи 56 Конституции Кыргызской Республики.	Дуйшеев К.А. Мусаева Э.Н.	Жумабаев Л.П.	01.03.2022	П-956 от 31.01.2022.pdf	отказ
А-936	21.01.2022	Алагушев А. К. и Сыдыков Н.К.	О признании неконституционными частей 1 и 2 статьи 167 Уголовно-процессуального кодекса (от 28.10.2021 г. № 129) и противоречащими части 2 статьи 23, части 2 статьи 32, частям 1, 2 статьи 61 Конституции Кыргызской Республики.	Осмонбаев Э.Ж. Мусаева Э.Н.	Бобуева М.Р.	14.07.2022	А-936 от 21.01.2022.pdf	
З-926	14.01.2022	Зеленый А.В.	О проверке соответствия части 4 статьи 64 Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, части 1-1 статьи 141 Кодекса Кыргызской Республики О неналоговых доходах, подпункта 14 пункта 1 Статьи государственной пошлины, утвержденной постановлением Правительства Кыргызской Республики от 15 апреля 2019 года № 169, статье 104 Конституции Кыргызской Республики.	Дуйшеев К.А. Мусаева Э.Н.	Саалаев Ж.И.	12.02.2022	З-926 от 14.01.2022.pdf	отказ

Кыргыз Республикасынын УР-Булоп кодексинин 86-беренесинин 4-бөлүмүндөгү «шол жадагы орточо эмгек акынын орточоно жазыша» деген сүйлөмү жана «Сот

Статистика обращений

Большую часть обращений в Конституционный суд составляют ходатайства, которые подаются гражданами и юридическими лицами.

Обращения, подлежащие рассмотрению судьями в составе коллегий, в зависимости от субъекта обращения, подаются в форме ходатайства физических и юридических лиц, запроса судей и представления должностного лица, представителя органа государственной власти и местного самоуправления. Определения коллегий судей могут быть обжалованы в течение трех месяцев в форме жалобы.

В 2021 году в Конституционный суд поступило 110 обращений от граждан и юридических лиц, из которых 56 обращений стали предметом конституционного судопроизводства.

Процесс конституционного судопроизводства

Обращение в Конституционный суд регистрируется в день обращения

Председатель Конституционного суда передает обращение коллегии судей Конституционного суда

Коллегия судей в течение 30 календарных дней принимает решение о принятии обращения к производству или об отказе в принятии обращения к производству

Определение об отказе в принятии обращения либо о принятии может быть обжаловано в течение трех месяцев. По результатам рассмотрения Конституционный суд принимает постановление

Принятое обращение рассматривается в течение шести месяцев со дня его принятия к производству. По делам о толковании Конституции, а также связанным с запросом судьи (судей), акт КС должен быть вынесен в течение двух месяцев. По делам о даче заключения о соблюдении установленного порядка выдвижения обвинения против Президента, акт КС должен быть вынесен в течение одного месяца

Конституционный суд уведомляет участников о дате заседаний письменно, размещает на стенде в здании КС и на официальном сайте за десять дней

Обращение подлежит рассмотрению в открытом судебном заседании, за исключением случаев, предусмотренных конституционным Законом «О Конституционном суде Кыргызской Республики»

Виды обращений конституционного судопроизводства за 2021 год

56 обращений

5 жалоб

Содержание обращений/результаты рассмотрения обращений

За 2021 год принято:

- ✓ 9 решений Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики;
- ✓ 8 постановлений Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики;
- ✓ 3 определения коллегии о принятии обращения к производству;
- ✓ 37 определений коллегии об отказе в принятии обращения к производству.

Результаты рассмотрения обращений

Субъекты обращений

43 физических лиц

10 юридических лиц
(в том числе государственные
органы – 5)

Гендерный состав обращений граждан

10

33

Региональный состав обращений

■ город Бишкек	35
■ Чуйская область	3
■ Иссык-Кульская область	3
■ Нарынская область	1
■ Джалал-Абадская область	1
■ Ошская область	7
■ Баткенская область	2
■ Российская Федерация	1

Поступившие в Конституционный суд обращения касались следующих нормативных правовых актов:

- ✓ конституционные законы – 2;
- ✓ кодексы – 22;
- ✓ законы – 19;
- ✓ постановления Правительства – 3;
- ✓ решение Совета судей – 1;
- ✓ постановления Пленума Верховного суда – 3;
- ✓ акты органов местного самоуправления – 2;
- ✓ декреты Временного Правительства – 1;
- ✓ судебные акты – 1.

Причины отказа в принятии обращения к производству

Конституционный Закон «О Конституционном суде Кыргызской Республики» устанавливает определенные требования к обращениям, при соблюдении которых запускается конституционное судопроизводство, в случае же нарушения указанных требований, коллегия судей отказывает в принятии обращения к производству.

Согласно анализу обращений, за 2021 год, по которым вынесены определения коллегии судей об отказе в принятии к производству, чаще всего причиной отказа является нарушение требований закона к содержанию обращения:

- отсутствие правовой позиции обращающейся стороны по поставленному им вопросу и его правовое обоснование со ссылкой на соответствующие нормы Конституции;
- отсутствие основания к рассмотрению обращения, которой является обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствует ли Конституции закон, иной нормативный правовой акт, не вступивший в силу для Кыргызской Республики международный договор или противоречие в позициях сторон о принадлежности полномочия в спорах о компетенции, а равно неопределенность (неясность, неоднозначность) в понимании положений Конституции в процессе правотворчества и/или правоприменения в связи с конкретными фактическими и правовыми ситуациями.

Конституционный Закон «О Конституционном суде Кыргызской Республики» (часть 5 статьи 30) также предусматривает возможность обжалования определения коллегии судей об отказе в принятии обращения к производству либо о его принятии сторонами в течение трех месяцев. За 2021 год было обжаловано 8 определений.

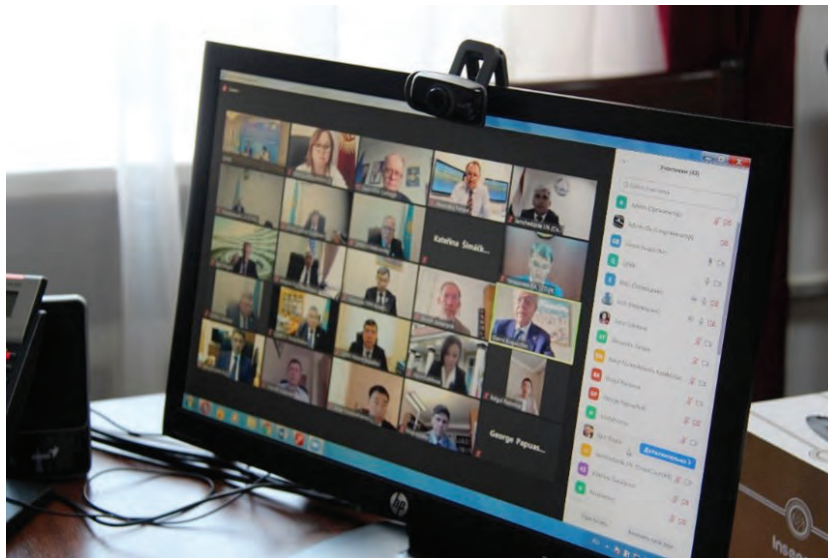
МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО

Тесное взаимодействие с органами конституционного контроля других стран позволяет получить опыт для более эффективного отправления конституционного правосудия в Кыргызской Республике, которое достигается, в частности, посредством участия судей и сотрудников аппарата Конституционного суда в международных конференциях.

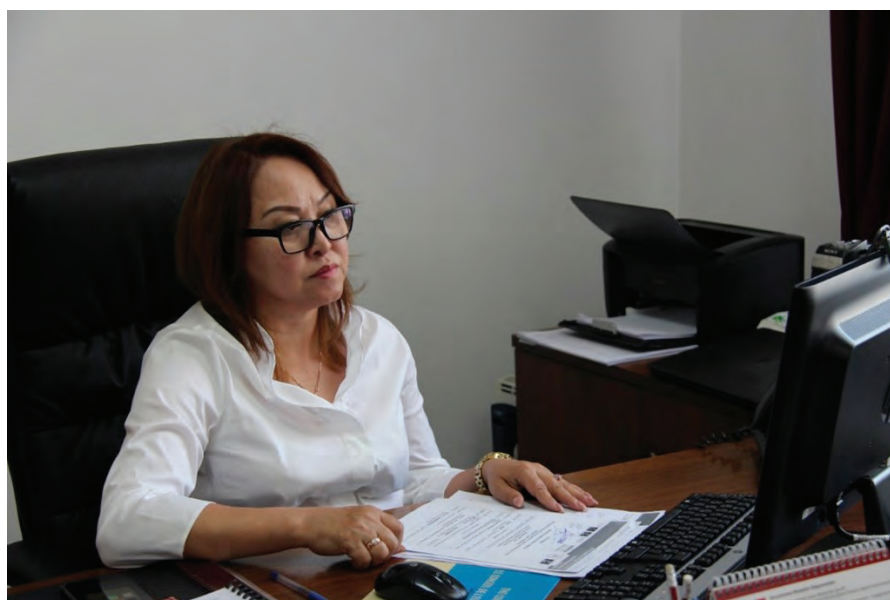
Однако в связи с ситуацией, обусловленной пандемией коронавируса COVID-19, международные конференции с 2020 года проводятся в онлайн формате.

Так, 25 июня 2021 года, состоялся международный онлайн семинар, посвященный вопросам исполнения решений конституционных судов и приравненных к ним органов.

Мероприятие организовано в рамках Программы верховенства права в Центральной Азии на 2020-2023 гг. Европейской Комиссией за демократию через право (Венецианская комиссия) и Конституционным Советом Республики Казахстан.

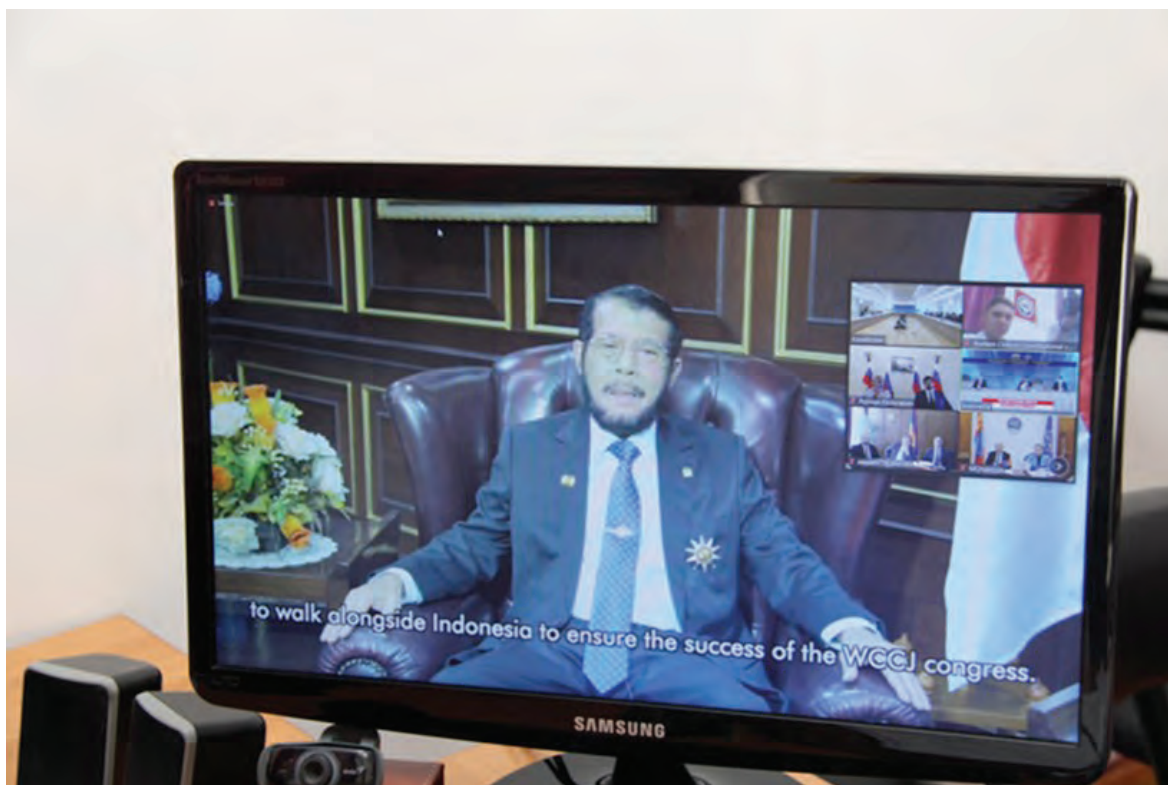

В работе данного семинара от Конституционного суда Кыргызской Республики приняли участие судья Бобукеева М.Р. и заведующая отделом анализа исполнения решений и систематизации законодательства Эсеналиева З.Т.

В свою очередь, судья Бобукеева М.Р. выступила с докладом на тему: «Исполнение решений органа конституционного контроля в свете конституционной реформы в Кыргызской Республике» и остановилась на отдельных вопросах, как конституционная реформа в Кыргызстане положительно повлияла на укрепление статуса этого органа. В своем докладе она также подробно рассказала о законодательных поправках, обеспечивающих эффективное исполнение решений суда.

На семинаре, участники обсудили отдельные проблемные вопросы исполнения решений конституционных судов и приравненных к ним органов на практике. В целом, выступающие сошлись во мнении, что организация этой дискуссионной площадки позволила изучить практику других стран и направлена на улучшение исполнения решений органов конституционного контроля путем обмена мнениями и опытом.

26 августа 2021 года в режиме видеоконференцсвязи состоялось заседание Ассоциации азиатских конституционных судов и эквивалентных институтов.

На заседании организаторами было отмечено, что проводится последовательная работа по утверждению принципов правового государства, обмену опытом и поиску ответов на современные вызовы совместными усилиями членов Ассоциации. Главы делегаций друг друга проинформировали о состоявшихся в их странах значимых мероприятиях и планах дальнейшего сотрудничества.

Вместе с тем состоялось подписание Меморандума о взаимопонимании между Ассоциацией азиатских конституционных судов и эквивалентных институтов и Конференцией Европейских конституционных судов по судебно-правовым вопросам.

В продолжение этого мероприятия, 27 августа прошел международный симпозиум «Эра интернета: Верховенство права, ценности человека, государственная независимость» в онлайн режиме.

В работе очередного заседания Ассоциации и международного симпозиума приняли участие - судьи Конституционного суда Бобукеева М.Р. и Шаршеналиев Ж.А.

15-17 сентября 2021 года состоялась Вторая судебная конференция Конституционных и Верховных судов/советов государств-членов/наблюдателей Организации Исламского Сотрудничества (далее – ОИС), организованной Конституционным судом Республики Индонезия.

Мероприятие проходило в онлайн режиме на тему: «Права человека и конституционализм: вклад судебных органов мусульманских стран», на котором приняли участие главы и представители 38 Конституционных и Верховных судов/советов и эквивалентных институтов государств-членов/наблюдателей ОИС, приглашенных судов и международных организаций.

В ходе конференции участники выступили с тематическими докладами, выслушали отчет рабочего комитета, а также обсудили проект Баднунгской декларации, которую одобрили в заключительный день конференции.

10-11 ноября в режиме видеоконференцсвязи прошел 3-й Международный симпозиум на тему: «Конституционные права государств-членов Ассоциации азиатских конституционных судов и эквивалентных институтов», организованный Конституционным судом Республики Корея и постоянным Секретариатом по исследованиям и разработкам ААКС.

В симпозиуме приняли участие судья Конституционного суда Кыдырбаев К.Дж. и старший консультант экспертно-аналитического отдела Шергазиев Ч.М.

В ходе мероприятия судья Конституционного суда Кырккелди Кыдырбаев выступил с докладом на тему «О некоторых исторических аспектах становления и развития института конституционного контроля Кыргызской Республики».

Ассоциация была учреждена в 2010 году как региональный форум органов конституционной юстиции Азии с целью продвижения общих конституционных ценностей человечества.

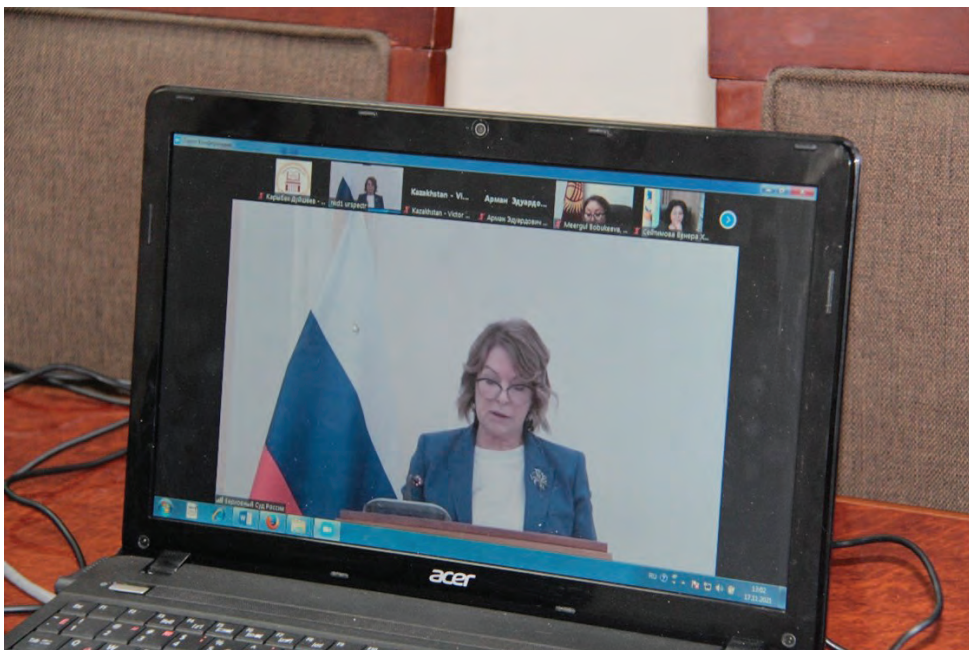

17-19 ноября 2021 года в режиме видеоконференцсвязи прошла IV Международная конференция Суда Евразийского Экономического Союза на тему: «Обеспечение единообразного применения права Евразийского Экономического Союза: роль Суда», организованная Судом Евразийского Экономического Союза.

Также в конференции приняли участие представители высших судебных органов государств – членов Союза и международных судебных органов, представители Евразийской экономической комиссии, ученые из ведущих научных учреждений ЕАЭС и ЕС, а также практикующие юристы.

Участники обсудили ключевые вопросы, связанные с единообразным применением права Союза, основные новеллы в практике международных судов, а также судов государств – членов Союза в сфере экономических правоотношений, проблемные вопросы в сфере защиты конкуренции, таможенного регулирования и развития единого внутреннего рынка Союза.

19-22 ноября 2021 года судья Конституционного суда Шаршеналиев Ж.А. принял участие на 22-й международной онлайн-конференции Верховных судей мира на тему «Глобальное управление для устойчивого мирового порядка», посвященной 51 статье Конституции Индии, организованной Школой Монтессори (г. Лакноу, Индия).

Конституционный суд Кыргызской Республики как член международных организаций

Интеграция Конституционного суда в систему международного конституционного правосудия является одной из его стратегических целей, в связи с чем, в достижении важной задачи обеспечения верховенства Конституции, Конституционный суд уделяет особое внимание установлению и укреплению двустороннего и многостороннего сотрудничества с аналогичными органами конституционного контроля и эквивалентными институтами из стран ближнего и дальнего зарубежья, а также другими правовыми институтами и международными организациями.

Как было отмечено ранее, тесное взаимодействие с органами конституционного контроля других стран позволяет получить опыт в более эффективном отпращивании конституционного правосудия в Кыргызской Республике. Такое взаимодействие достигается путем участия Конституционного суда в деятельности международных объединений конституционных судов, обмена двусторонними визитами и участия в различных международных многосторонних встречах.

Важным этапом в налаживании и развитии международных отношений Конституционного суда стало сотрудничество с Европейской комиссией за демократию через право (Венецианская комиссия) Совета Европы. Сотрудничество с данной организацией способствовало расширению связей с другими правовыми институтами по укреплению демократии, охране прав человека и основных свобод, продвижению ценностей и принципов конституционного правосудия. Рекомендации и консультативно-экспертная помощь Венецианской комиссии нашли практическое применение в ста-

новлении института конституционного контроля, продвижении развития правового государства и конституционализма в Кыргызской Республике.

Решения Конституционного суда размещаются в издаваемой Венецианской комиссией Бюллетени конституционного правосудия и электронной базе данных CODICES, представляющей собой собрание важнейших решений конституционных судов – членов.

С 1997 года Кыргызская Республика является членом Конференции органов конституционного контроля стран новой демократии. Конституционный суд является также полноправным членом Всемирной конференции по конституционному правосудию с 19 января 2014 года и Ассоциации Азиатских Конституционных судов и эквивалентных институтов с 14 августа 2015 года. Представители Конституционного суда регулярно принимают участие в международных мероприятиях, организуемых по линии вышеуказанных международных объединений.

Статус полноправного члена указанных организаций способствует широкому взаимодействию Конституционного суда с органами конституционного контроля стран-членов, обмену знаниями и опытом работы по вопросам отправления конституционного правосудия, а также защиты фундаментальных прав и свобод человека и гражданина.

Кроме этого, установлены тесные контакты с такими международными организациями, как Европейский союз (ЕС), Германское общество по международному сотрудничеству (GIZ), Американское агентство по международному сотрудничеству (ЮСАИД), Программа развития ООН (ПРООН).

ОТКРЫТОСТЬ И ПРОЗРАЧНОСТЬ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Вестник

В соответствии со статьей 57 конституционного Закона «О Конституционном суде Кыргызской Республики» официальным изданием Конституционного суда является «Вестник Конституционного суда Кыргызской Республики» (далее – Вестник Конституционного суда). Согласно положениям статьи 53 обозначенного конституционного Закона итоговые акты подлежат публикации в Вестнике Конституционного суда.

Вестник Конституционного суда издается ежегодно в целях информирования общественности о принятых решениях. Кроме того, практикуется публикация научных статей судей и деятелей науки по вопросам права в Вестнике Конституционного суда.

Официальный сайт Конституционного суда Кыргызской Республики

Решения и заключения Конституционного суда публикуются как в официальном издании – «Вестнике Конституционного суда Кыргызской Республики», так и на официальном сайте <https://constsot.kg/kg/>.

На сайте постоянно ведется работа по обновлению информации и освещению деятельности Конституционного суда.

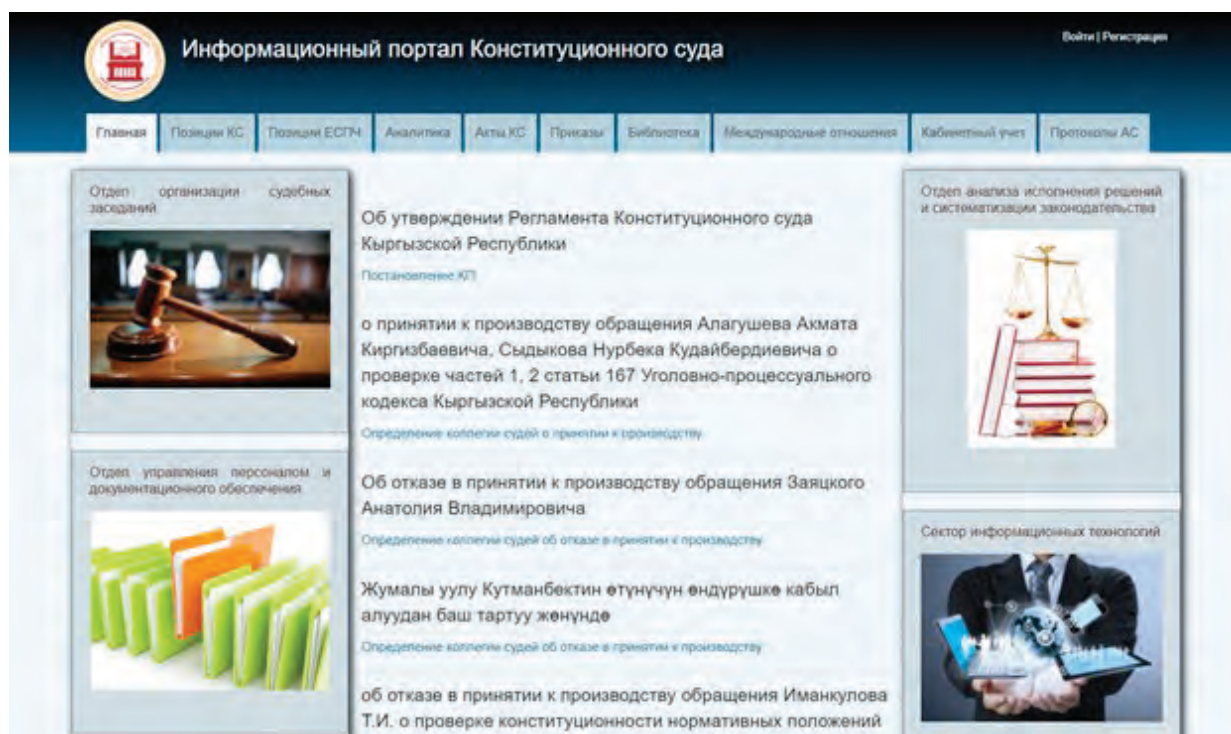
Сайт содержит в себе следующие основные разделы навигации:

- «О Конституционном суде», где изложена информация о деятельности органа конституционного контроля;
- «Обращения», где изложена информация о принятых обращениях и порядке обращения в Конституционный суд;
- «Заседания», где изложена информация о календаре заседаний, правилах поведения на заседании и видеотрансляции заседаний;
- «Акты», где публикуются решения и заключения КС;
- «Обеспечение конституционной законности», где публикуется информация о состоянии конституционной законности по итогам каждого года и обзор исполнения решений, который систематически обновляется;
- «Вестник», где на данный момент размещены все выпуски официального издания «Вестник Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики» (I-VI выпуски за 2013-2019 гг. соответственно);
- «Годовой доклад», где размещены доклады органа конституционного контроля за 2013-2020 гг.

Кроме того, на сайте Конституционного суда размещена новостная лента, фото и видео-галереи.

Информационный портал Конституционного суда

Информационный портал Конституционного суда содержит материалы, рассчитанные для служебного пользования, облегчающий работу судей и сотрудников аппарата Конституционного суда в поиске необходимой информации при помощи фильтров, ключевых слов, а также других поисковых параметров, указанных пользователем.

Связь с общественностью

В рамках мероприятий, проводимых Конституционным судом ко дню Конституции Кыргызской Республики ежегодно, проводятся:

- Республиканский конкурс эссе;
- Летние школы конституционализма.

6 мая 2021 года состоялось награждение победителей общереспубликанского конкурса: «Как Конституция влияет на жизнь каждого?».

Конкурс проводился Конституционным судом при технической поддержке Программы USAID/IDLO по укреплению судебной системы в Кыргызской Республике с целью определения лучших эссе и видеороликов, раскрывающих роль и значение Основного Закона государства в жизни каждого кыргызстанца.

В ходе конкурса поступили 65 работ, из них 61 эссе и 4 видео, по результатам оценки которых I место присуждено студенту 2 курса Американского университета в Центральной Азии Насипкуловой Э.А.; II место студенту 4 курса Кыргызско-Турецкого университета «Манас» Курманбекову Б.У.; III место студенту 3 курса Международного университета «Ала-Тоо» Аркабаеву С.Н. Победителям вручены дипломы и ценные призы.

С 6 по 9 июля 2021 года Конституционный суд провел Летнюю школу конституционализма (ЛШК) для представителей правозащитного сектора.

В мероприятии приняли участие сотрудники аппарата Акыйкатчы (Омбудсмена) КР, представители НПО и адвокатского сообщества.

В рамках ЛШК участникам рассказали о месте и роли Конституционного суда в системе органов государственной власти, его полномочиях, общих требованиях обращения в Конституционный суд, особенностях рассмотрения дел в Конституционном суде, юридической силе его решений и порядке их исполнения.

Мероприятие организовано в рамках проекта «Расширение доступа к конституционному правосудию в Кыргызской Республике», реализуемого ОФ «Правовая клиника «Адилет».

В завершении ЛШК участникам вручены сертификаты.

Корреспонденция аппарата Конституционного суда

В Конституционный суд поступают обращения:

- требующие изучения судьями;
- не требующие изучения судьями.

Так, обращение, не требующее изучения судьями, рассматривается аппаратом Конституционного суда и разрешается в рамках Закона Кыргызской Республики «О порядке рассмотрения обращений граждан».

В 2021 году 46 обращений были рассмотрены аппаратом Конституционного суда.

Повышение потенциала Конституционного суда

На аппарат Конституционного суда возложено кадровое, организационное, научно-аналитическое, информационно-справочное, материально-техническое и иное обеспечение Конституционного суда; проведение приема посетителей по вопросам, не связанным с конституционным судопроизводством; рассмотрение обращений в адрес Конституционного суда в предварительном порядке в случаях, когда они не затрагивают вопросов, требующих изучения судьями Конституционного суда.

В этой связи для обеспечения эффективной деятельности аппарата Конституционного суда создаются определенные условия для повышения квалификации сотрудников.

7-8 сентября 2021 года заведующая отделом анализа исполнения решений и систематизации законодательства З. Эсеналиева и и.о. консультанта экспертно-аналитического отдела Б. Мырзаканова приняли участие в IX Летней школе Ассоциации азиатских конституционных судов

и эквивалентных институтов (ААКС), организованной Конституционным судом Турецкой Республики.

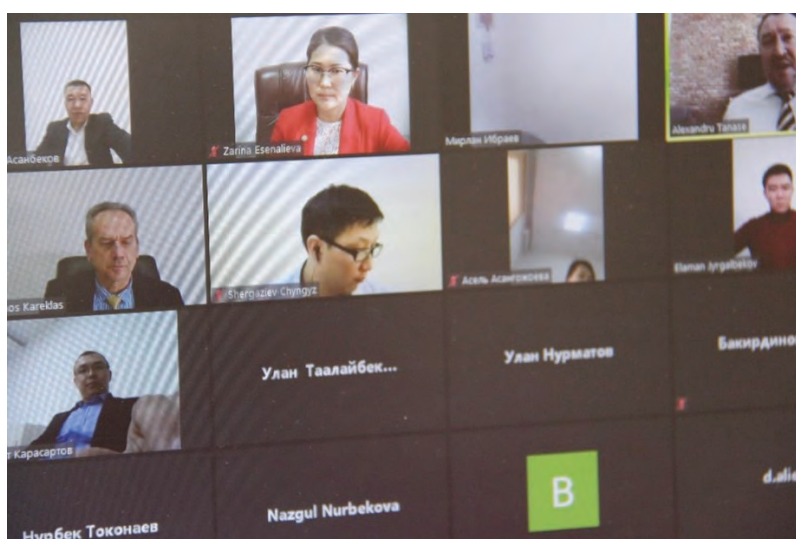
Летняя школа проходила в режиме видеоконференцсвязи, в рамках которой участники выступили с тематическими докладами по проблемам исполнения решений органов конституционного правосудия.

Сотрудники аппарата Конституционного суда в 2021 году приняли участие в цикле тренингов, которые были проведены в рамках проекта «Расширение доступа к конституционному правосудию в КР», а также в рамках Программы ЕС «Содействие укреплению верховенства права в КР 2-фаза».

Так, были проведены тренинги на следующие темы:

«Конституционные принципы свободы религии или убеждений»

«Основы толкования норм конституционного права: виды, технико-юридические средства и приемы»

«Верховенство Конституции и конституционно-правовое толкование»

«Разрешение Конституционных споров о компетенции между ветвями государственной власти»

22 декабря 2021 года сотрудники аппарата Конституционного

суда приняли участие в семинаре «Соблюдение правил этики и правил по конфликту интересов как важнейшего механизма предупреждения коррупции», организованном Высшей школой правосудия при Верховном суде Кыргызской Республики при поддержке программы ЕС «Верховенство права в Кыргызской Республики 2-фаза».

Мероприятие проведено с целью повышения квалификации работников судебной системы, а также роли государственных служащих в обществе, рассказать о принципах поведения и качествах, необходимых для государственного служащего в современных условиях, основных положениях этического поведения применительно к судебной деятельности.

Сведения по предметам обращений (ходатайство, представление, запрос)

№ п/п	Предмет обращений	Общее ко- личество
1	Ведомственные акты	
2	Проект Закона КР о внесении изменений в Конституцию КР	
3	Указы Президиума Верховного совета Киргизской ССР	
7	Указ Президента КР	
9	Конституционные законы	
10	Кодексы	11
11	Законы	2
12	Декреты Временного Правительства	
13	Постановления Правительства	
14	Постановления Жогорку Кенеша	
15	Акты иных государственных органов	
16	Акты органов местного самоуправления	
17	Судебные акты	
18	Международные договоры	
	Всего	13

Сведения по субъектам обращений
(ходатайство, представление, запрос)

№ п/п	Субъекты обращений	Общее ко- личество
1	Акыйкатчы (Омбудсмен) КР	
2	Верховный суд КР	
3	Генеральный прокурор КР	
4	Жогорку Кенеш КР	
5	Органы местного самоуправления	1
6	Правительство КР	
7	Президент КР	
8	Премьер-министр КР	
9	Судья (судьи) КР	2
10	Физические лица	6
11	Физическое лицо	37
12	Фракция (фракции) Жогорку Кенеша КР	
13	Юридические лица	
14	Юридическое лицо	4
	Итого	50

**Сведения по регионам обращений
(ходатайство, представление, запрос)**

№ п/п	Регионы	Общее ко- личество
1	город Бишкек	35
2	город Ош	
3	Баткенская область	2
4	Джалал-Абадская область	1
5	Иссык-Кульская область	3
6	Нарынская область	1
7	Ошская область	7
8	Таласская область	
9	Чуйская область	3
10	Российская Федерация	1
	Итого	53

Приложение 4

Сведения по гендерному признаку обращений

Вид заявителя	Количество обращений	Количество обратившихся	Из них	
			мужчин	женщин
Физическое лицо (граждане)	37	37	31	6
Физические лица (коллективные обращения)	6	9	5	4
Всего	43	46	36	10

